

Mártír-istentiszteletek 2017

Július 9.		
Szekszárd	10.30	Művészetek Háza
Soroksár	9.15	temető
Pesterzsébet	10.15	temető
Csepel	11.30	temető
Július 16.		
Újpest, Pestújhely, Rákospalota	18.00	zsinagóga
Pápa	16.30	zsinagóga

MÁRTÍRJAINKRA EMLÉKEZÜNK

Pásztó

A korábbi évek hagyományait követve, a volt zsinagóga falán lévő emléktáblánál, valamint a városi emlékműnél tartott rendezvény után a zsidó temetőben álló mártíremlékműnél idézték fel a holokauszt áldozatait a Mátra alján fekvő településen.

Dömsödi Gábor polgármester napjaink közállapotának és közbeszédének kedvezőtlen jelenségeire utalva kijelentette: szólni kell, bár a beszédet nem azoknak kellene elmondani, akik itt vannak, hanem azoknak, akik nincsenek itt, mert változatlanul nem érzik, hogy itt kellene lenniük. Ez a harmadik alkalom, hogy itt beszédet mondhatok, a helyzet azóta nem lett jobb – jegyezte meg a polgármester, majd arról szólt, hogy a közöny, a felelősség nem vállalása, mindig valaki másra való hárítása változatlanul mélyen gyökerezik a lakosság széles rétegeiben.

Pár perccel ezelőtt a volt zsinagóga mellett emlékeztünk. Jött egy nő egy kisgyerekekkel, elsieltett mellettünk, oda sem nézett, úgy gondolta, ez nem rá tartozik – mondta el Dömsödi Gábor. – Vagy itt vannak az óriásplakátok. Egyetértek azzal, hogy a „sorosozás” önmagában nem zsidózás, de vannak emberek, akik ezt értik alatta, és ezt tudniuk kell azoknak, akik a plakátokat kirakják. Amikor tehát ezek az óriásplakátok megjelennek, szólni kell, mert van ok az aggodalomra.

Ezután Lados István baptista lelkipásztor emlékezett az áldozatokra, majd pedig elhangzott a nagy Eizik rabbi dala, a Szól a kakas már Rudas Dániel kántor előadásában, aki a gyászimákat is recitálta. Verő Tamás főrabbi a több mint hét évtizeddel ezelőtt elpusztított nagy múltú kile szerepéről szólt. A térség egyik legregébbi közösségéről – mely 1848-ban a megyében elsőként a nemzetiségbe is adott embereket, és 1862-ben már elemi iskolát működtetett – már a 18. század elejéről vannak adatok.

A virágzó és az egész települést gazdagító zsidó élet 1944-ben ért véget, amikor a 130 családot a nyilasok és a csendőrök május 16-án együtt hajtották a vasúti szerelvényhez. Csohány Kálmán asztalos, nyilasvezér fiával együtt járta a várost, bekibálta a zsidóknak: „Meg fogtok döglenni”. Még a vasúton is randalírozott. „Soha többé ne lássalak benneketek” – verte a vagonok ajtaját. Sajnos majdnem teljesen igaza lett.

Mindössze 30–40-en tértek vissza. Rubín Tibor, akit 13 éves korában innen hurcoltak el, túlélte Auschwitzot, és Amerikába ment, ahol megkapta az Egyesült Államok legmagasabb katonai kitüntetését, a Kongresszus által adományozott Becsület Érdemérmét. A városi közgyűlés 2015-ben díszpolgári címet adományozott a soá utáni nemzedék legnagyobb pásztói hősének.

A beszédekert követően Neumann Péter köszönetet mondott az önkormányzatnak a temető és környéke rendbetételéért, a kerítés javításáért. Végül a közösség együtt mondta el a kádist, s az emlékezők elhelyezték a

hogy a tisztaság és a becsület a békés jövő záloga.

Davidovics László emlékeztetett arra, hogy 1944-ben a németek nem szállták meg Szécsényt, a helyi igazgatás és a csendőrök elvégezték

Schenk Erzsébet visszaemlékezéséből idéztek. A balassagyarmati kórház doktora az elhurcolás napjainak hivatásának élve gyógyította a betegeket. Megrázó vallomásában feltűnt az emberséges igazgató-főor-

meg ismét lendülettel a zsidó közösségeket! – fejtette ki a Mazsihisz vezetője.

Végül Medvác Lajos igen személyes hangú szavai zárták a felszólalásokat. Először a közelmúltban elhunyt utolsó balassagyarmati holokausztúlélőre emlékezett, özvegy Róth Józsefné Goldstein Editre, aki oly sokszor idézte fel az utókornak a megtapasztalt szörnyűségeket. De ez az iszonyat csak akkor tudatosul az emberben igazán, ha maga is látja, mi történt ott, akkor, Auschwitz lágereiben – folytatta. Ő maga fiatalként a hetvenes években baráti társasággal utazott ki Lengyelországba, ahol az ismerősök kalauzolták el a mai Oswiecim városába. Először egy vetített képes előadást tekintettek meg – és itt, ezen a ponton elcsuklott a polgármester hangja –, a korabeli felvételek láttán tapintható volt a csend, a döbbenet.

Hozzátette, a helyi önkormányzat egyértelmű és kiemelt feladatának tekinti a zsidó örökség ápolását, tudatosítani a diákokkal, milyen komoly szerepet játszott a város jelentős fejlődését hozó korszakaiban a település nagy részét kitevő zsidóság, iparosok, kereskedők, értelmiségiek. Az éves költségvetésben minden esztendőben külön tételt képez a helyi izraelita hitközség támogatása, hogy a jövőben is hasonlóan éles kontúrokkal jelenjen meg ez a kulturális tényező a genius loci, a hely szelleme balassagyarmati palettáján – fejezte be Medvác Lajos.

A temetői megemlékezést a Markovics Zolt főrabbi által vezetett gyászszertartás zárta, majd a résztvevők közösen megtekintették az Ipoly-menti Zsidó Gyűjtőmenny Hunyadi utcai épületében látható, a Nógrád megyei holokausztot bemutató kiállítását.

Hegedűs Henrik / nhc24.hu

Székesfehérvár

A temetőnél lévő Mártírok Emlécsarnoka megtelt az emlékezőkkel. Először Neubart István, a hitközség elnöke köszöntötte a megjelenteket. Elmondta, hogy 1944. június 14-én Fehérvárról és környékéről 3000 zsidó embert deportáltak, akiknek csak 10%-a tért vissza a haláltáborokból. A háború után a megfogyatkozott, meggyengült hitközség tagjai újra közösséget formáltak, megmutatva a világnak, hogy a zsidó népet, kultúráját nem lehet kiirtani, megszüntetni.

Ács Tamás, a BZSH elnöke úgy fogalmazott: kötelességünk emlékezni és emlékeztetni a történetekre. Felidézte a helyi zsidóság történetét, tragédiáját. Szénási Jonathán Sándor református lelkész kiemelte, hogy az Örökkévaló nem hagyja el az ő népet, és megőrzi azt. Darvas István főrabbi a Kél málé ráchámim és a kádis imáról beszélt. Két dolog miatt kell imádkozni, magyarázta. Egyrészt azért, hogy a zsidóság sebei gyógyuljanak, másrészt azért, hogy az a világ, amely a holokauszt szörnyűségeit okozta, gyógyuljon meg. A megemlékezés Zucker Immanuel főkántor gyászimájával folytatódott.

Végezetül a jelenlévők elhelyezték a kegyelet köveit a holokauszt, a munkaszolgálatosok és az első világháború emlékművének.

(folytatjuk)

kegyelet köveit és koszorúit, köztük Pásztó város polgármestere és Tóthné Römer Klára, a salgótarjáni hitközség elnöke.

Bódi Tóth Elemér

Szécsény

A holokauszt 301 áldozatát a temetőben, a mártírok emlékoszlopánál idézték fel a salgótarjáni hitközség rendezésében, mivel Szécsényben már nem lakik egyetlen zsidó sem. A sírkert helyi védetség alá helyezését a salgótarjáni hitközség kezdeményezte, és azóta is ők gondozzák.

Tóthné Römer Klára elnök köszöntötte az emlékezőket, köztük Stayer László polgármestert, a képviselő-testület tagjait, Davidovics László rabbihelyettes, Szilágyi Gábor kántort. A mártír-istentisztelet megkezdése előtt beszámolt arról, hogy májusban az emlékoszlopról leszakadt egy tábla és apró darabokra tört. A salgótarjáni hitközség Baja József sírköves mesterrel a megemlékezés idejére soron kívül elkészíttette és az oszlopra fülhelyeztette az új márvány emléktáblát. A polgármester a helyszínen áttekintette a temető állapotát, és segítséget nyújtott a rendezési munkálatok elvégzéséhez, munkásokat és szállítóeszközöt biztosított. Jászberényi Pál irányításával az elszáradt fákat kivágták és elszállították. Tóthné Römer Klára ezúton is megköszönte valamennyiük segítségét.

Rövid történeti áttekintésében Stayer László elmondta, hogy a holokauszt minden tizedik, Auschwitz minden harmadik áldozata magyar volt, köztük voltak a szécsényiek is. A rájuk való emlékezés a felelősség vállalását is jelenti, valamint azt, hogy a rasszizmus minden formáját már csírájában el kell fojtani. Mindenkinek érteni és érezni kell,

a munkát. Május 5-én felállították a gettót az azóta lebontott zsinagóga és az iskola környékén, meghozták a rendeleteket a kijárási tilalomról és az élet folyamatos ellehetlenítéséről. A rendőrfelügyelő megtett mindent, hogy megnehezítse a zsidók életét.

Ezt követően a rabbihelyettes az elmúlt időszak eseményeiről szólt. Többek között megtörtént Budapesten a Dunába lőtt zsidók földi maradványainak elhelyezése a Kozma utcában. Eltemették a zuglói zsinagóga tűzvészben elégett tőrőit. A talmud szerint a tőrak eléghetnek, de a betűk felszállnak az Örökkévalóhoz. És egy dicső dátum. A zsidó hit és hősiesség ötven évvel ezelőtt győzedelmeskedett a hatnapos háborúban, s megtörtént Jeruzsálem újjraegyesítése. A mártírok emlékét is idézve, ez az élet győzelme a halál felett.

Ezután az új emléktábla felavatására került sor. A mártír-istentisztelet kántori teendőit Szilágyi Gábor látta el, aki a zsidó anyákra emlékezőbe, az emlékezés még személyesebbé tétele jegyében elénekelte a Jiddise máme című dalt is. Végezetül a jelenlévők elhelyezték a kegyelet kavicsait, köztük Stayer László polgármester és Tóthné Römer Klára hitközségi elnök.

Bódi Tóth Elemér

Balassagyarmat

Néhány perccel tizenegy óra előtt már igen sokan gyülekeztek a helyi hitközség tagjai jóvoltából szépen megtisztított sírkertben felállított mementófal előtt, míg többen szeretteik hantjait keresték fel, hogy ott elhelyezzék az emlékezőt köveit.

Az esemény elején három egyetemista fiatal, Szabó Daniella, Szabó Petra és Szabó Péter olvasták fel Mezei András, Jobbágy Károly és Zelk Zoltán költeményeit, valamint dr.

Heisler András: Horthy felelőssége megkérdőjelezhetetlen

Magyarország miniszterelnökének Horthy Miklóssal kapcsolatos megnyilatkozásával kapcsolatban – amelyben kivételes államférfiúnak nevezte Horthy Miklóst – a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) elnökeként az alábbi állásfoglalást teszem közzé.

Közösségünk súlyos történelmi tapasztalata szerint hazánkat maga alá temette a 20. századi történelem – nem kis részben Horthy Miklós kormányzó 1920. március 1. és 1944. október 16. közötti működésének eredményeként. Horthy – két világháború közötti – államférfiúi kvalitása erősen vitatható. Azt az embert, aki aláírta a magyar zsidóságot másodrendű állampolgárrá lefokozó numerus clausust (1920), majd az első és második zsidótörvényt (1938 és '39), nem lehet kivételes államférfinak ne-

vezni. A nevével jelzett korszak – Horthy által is vállalt – antiszemitizmusa miatt pedig hiba példaként állítani a jövő generációja elé.

A hatszázezer magyar zsidónak és a doni hadsereg több tízezer magyar katonájának haláláért Horthy felelőssége közösségünk számára nem megkérdőjelezhető. A Szovjetunió elleni hadüzenet végső, történelmi következménye pedig Magyarország szovjet megszállása, azaz a negyven esztendőn át tartó diktatórikus rendszer létrejötte volt.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége aggodalommal figyeli a 2018-as választásokat megelőző közéleti mozgásokat. Előremutatásnak tartanánk, ha Horthy értékelése helyett a jelen és a jövő kérdéseire fókuszálnának a versengő politikai pártok.

PROF. DR. DOMÁN ISTVÁN ZCL. SÍRKÓAVATÁSA
2017. július 23-án, de. 11 órakor lesz
a Kozma utcai temetőben.

Dr. Weiss Mária Emlékkülés

A Budai Micve Klubban a család, a munkatársak, a tanítványok idézték fel a közelmúltban elhunyt kiemelkedő gyermekpszichiáter, dr. Weiss Mária alakját. Az emlékkülést dr. Takács István (Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Gyógy- és Rehabilitációs Intézet) intézetigazgató, egyetemi docens vezette. Megnyitójában felidézte a gyermekpszichiáter felejthetetlen alakját, nagy tudását, iskolateremtő tevékenységét, szeretetteljes, a gyermekekre mindig figyelő, gondoskodó, segítő orvosi munkáját. Tevékenységében, tudományos munkásságában maradandót alkotott, az autizmus kutatás hazai megteremtője volt.

A megjelentek megismerkedhettek azzal a két dokumentumfilmmel, amelyekben szakmai életútjáról, mestereiről, munkatársairól vall a kiváló orvos, a nagyszerű ember:

– A gyereket szeretni kell! – Három hónapból lett 33 év. Készítette: Antal István, Takács István. Kaposvári Egyetem, 2016.

– Kincsuink, a gyermek... – Weiss Máriával Szalai Katalin beszélget a kaposvári ideggondozóról, a gyógy- és rehabilitációs munkásságáról. Készítette: Antal István, Takács István. Kaposvári Egyetem, 2016.

A vetítést követően többen is megosztották a hallgatósággal személyes emlékeit. Dr. Weiss Mária alakjának megidézésekor a szakmai alázatra, a szerénységre, a folytonos segíteni akarásra hívták föl a figyelmet.

Csillag Ferenc

Alapítványi beszámoló

Az alapítvány neve: „Alapítvány a Jánosalmi Zsinagóga Fennmaradásáért”

Az alapítvány célja az alapítás óta változatlan:

A jánosalmi zsidóság emlékének megőrzése, kulturális örökségének megóvása, az egyedülálló jánosalmi zsinagóga műemlék épületének védelme, felújítás után állapotának megóvása. Tevékenysége az 1997. évi CLVI tv. 26. § c/6-7. pontja szerint közhasznú, mert célja a kulturális örökség megóvása és műemlékvédelem.

Az alapítvány közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, szervezete pártoktól független, és azoknak anyagi támogatást nem nyújt.

A 2011-től megújult és 2013-ban kibővült kuratóriumban 2016-ban nem történt változás. Elnöke Zdravec Mária, a kuratórium tagjai: dr. Fehér László, Barta Józsefné Bóhner Anna; Perczel Anna, Horváth Zoltán, Raáb András és Várnai Pál.

A kuratórium üléseit az Alapító Okirat által előírt módon megtartotta.

Az alapítvány célkitűzése szerint 2016-ban is figyelemmel kísérte a zsinagóga műemlék épületének, a benne lévő tárgyi értékeknek és az állandó

kiállításnak az állapotát, s szükség esetén aktívan fellépett megóvásukért.

Az elmúlt évek során nagy intenzitással igyekeztünk feltárni, összegyűjteni és megmenteni a jankováczi-jánosalmi zsidóság településünkön még megmaradt verbális és tárgyi emlékeit. Élvezteztük a dokumentumok adathordozókra rögzítését, kronologikus és tematikus feldolgozását, s reprezentatív kiállításokat készítve (A jankováczi-jánosalmi zsidóság kétszáz éves története és pusztulása... [helytörténeti kiállítás]; A jánosalmi zsidó temető síremlékei [fotókiállítás] stb.) mutattuk be, melyek hónapokon át megtekinthetők voltak.

Alapítványunk képviselői 2016-ban is részt vettek július első vasárnapján a zsinagógában megtartott mártírok napi megemlékezésén.

Az alapítvány munkáját az év során több önkéntes segítette.

2016. november 15-én Lázár János Miniszterelnökséget vezető miniszter úr elfogadta 2014-ben elnyert, majd megvalósított pályázatunk szakmai és pénzügyi beszámolóját.

Zdravec Mária,
a kuratórium elnöke

Pedagógusnap 2017

A BZSH-Mazsihisz vezetői a Benjámín Óvodában köszöntötték a pedagógusokat és a pedagógusmunkát segítő dolgozókat. Azok a kollégák, akik huzamosabb ideje kiemelkedő szakmai tevékenységgel járulnak hozzá a gyermekek oktatásához, neveléséhez, felteveseik felterjesztésére a „Fővárosi Zsidó Oktatásáért” elismerésben részesültek.

A kitüntetetteket Kunos Péter ügyvezető igazgató köszöntötte. Szólt a tanév eredményeiről, az oktatást érintő kérdésekről, és köszönetét fejezte ki a tanítás területén dolgozó valamennyi munkatársnak. Az ünnepi eseményt az óvodások kedves műsora gazdagította.

A „Fővárosi Zsidó Oktatásáért” kitüntetésben részesült Bozzai Judit óvodapedagógus (Benjámín Óvoda), Szigei Péter tanár (Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola), dr. Bíró Péterné gazdasági vezető (Benjámín Óvoda) és Keszler Anna hitoktató.

Magas színvonalú munkájukat köszönjük!

Csillag Ferenc
oktatói osztályvezető

Programajánlat

JÚLIUS

Generációk Klubja
(Hunyadi tér 3. I. emelet)

Július 10.: Kacvinszky Barbara szerkesztő-újságíró, dokumentumfilm „Vissza a lélekhez! Merjünk jót cselekedni!” címmel tart előadást.

Július 17.: Vendégünk Deák Gábor.

Július 24.: „Zsidókönyvek” és ami a kiadásuk mögött van. Beszélgetés Izsák Gáborral, a Gabbiano Print Kiadó első embe-
relével.

Július 31.: Szezonzáró délután, kivel mással, mint Fűzy Gáborral! Az események minden alkalommal hétfői napokon 15 órakor kezdődnek.

Zsidó múzeumot létesítenek Marosvásárhelyen

Fél évvel ezelőtt született az ötlet, hogy a marosvásárhelyi zsidó közösségre vonatkozó dokumentumokból, a fennmaradt tárgyi emlékekből múzeumot rendeznek be az Iskola (Aurel Filimon) utcában, a zsinagóga melletti épületben. Dub László hitközségi elnök érdeklődésünkre elmondta, kapcsolatba léptek a budapesti zsidó múzeummal, illetve más hasonló múzeumokkal is szeretnék felvenni a kapcsolatot, hogy minél szakszerűbb intézményt hozzanak létre.

A marosvásárhelyi zsidó közösség több mint kétszáz esztendejét szeretné bemutatni a múzeum. A kezdeményezés a hitközség néhány olyan tagjától származik, akik jelentősebb összeget adományoztak erre a célra – mondta a Vásárhelyi Hírlapnak Dub László. Hozzátette, a vásárhelyiek támogatására is számítanak; ha valakinek a tulajdonában van valamilyen irat, amely a zsidóságra vonatkozik, vagy bármilyen tárgyi emlék, és a születendő múzeumnak adományozná, szívesen fogadják. A budapesti zsidó múzeummal már kapcsolatba léptek, meglátogatták azt, és az együttműködési megállapodás értelmében Marosvásárhelyre vonatkozó kutatást végezhetnek az ottani levéltárban.

A hosszú távú tervek között szerepel a kapcsolatfelvétel a New York-i, jeruzsálemi, washingtoni múzeumokkal. A marosvásárhelyi dokumentumok közül évtizedekkel ezelőtt nagyon sokat elküldtek ezekbe, mivel nem hitték, hogy valaha lehetőség lesz arra, hogy itt is létesítsünk egy hasonlót. Most az elküldött iratok jó minőségű másolatait szeretnék hozzájutni – fogalmazott a hitközség elnöke.

A kiállított anyag között lesz első világháború előtti, olyan, ami a két világháború közötti időszakról szól, illetve a holokausztról, de a múzeumlapítók leginkább a 18. századtól Marosvásárhelyen élő és a várost gazdasági, társadalmi, kulturális szempontból gyarapító zsidóságot, annak életét szeretnék bemutatni, azt a folytonosságot, ami 1780-tól egész napjainkig meghatározó volt. Például azokról a családokról, vállalkozókról szerezhetünk tudomást, akik a kezdetekkor telepedtek le, előbb az árvízveszélyes helyekre, mert csak ott kaptak építkezési engedélyt, idővel pedig a „jobb” helyekre.

Az imaházakról, a zsinagógákról, a millenniumra épült, ma is működő templomról, illetve a későbbi, a két világháború között létesített, de végleg már soha nem fejezett Knöpf Vilmos (Braile) utcai ortodox zsinagógáról – amely nagyon rövid ideig működött az eredeti funkciójában – mutat majd be érdekességeket a múzeum. Emellett információkat kaphatunk az egykori zsidó kultúrházzal, a mostani Ariel Ifjúsági és Gyermekszínház épületéről, vagy a volt zsidó elemi iskoláról, sportegyletekről, szakmai társulásokról, kiemelkedő személyiségekről.

Ha minden a tervek szerint halad, október 1-jén tartják a megnyitót. A zsinagóga, amely napjainkban is működik, hétköznaponként 9 és 13 óra között látogatható. Ha valakinek ez az időpont nem felel meg, akkor telefonon egyeztetés alapján délután is várják a csoportokat vagy egyéni látogatókat – hívta fel a figyelmet Dub László. A dokumentumokkal, tárgyi emlékekkel, adományokkal a zsinagóga melletti épületben, a hitközségnél, vagy a 0265-261-810-es telefonszámon lehet jelentkezni.

Antal Erika / Székelyhon

Gyógyítók a Hunyadi téren

„Ritka, de nem egyedül a Gaucher-kór, mely örökletes anyagcsere-betegség, s egy speciális enzim hiánya okozhatja”

Az előzmény: megkeresett Rózsa Péter újságíró, a Klubrádió főszerkesztő-helyettese (a Szegedi Tudományegyetem címzetes docense), és néhány megjegyző mondatával elérte, hogy a Hunyadi téri Ohel Ávrám zsinagóga közösségi terme befogadja ezt az érdekesnek ígérkező eseményt.

Gervai László, a körzet elnöke felkarolta a projektet, és támogatásáról biztosított. Rózsa Péter összehozott Tengelits András vezető PR-tanácsadóval: jó partnerek lettünk, tudtunk együtt gondolkodni, ötletelni, a megvalósításért sokat tenni. Közös volt a cél: minél többen tudjanak erről az askenáz zsidókat különösen érintő, nehezen felismerhető, de gyógyítható betegségről.

A Generációk Klubjának egyik programjában a helyszínt nézőtérre alakítottuk át, a technika pedig lehetővé tette, hogy egy óriási tévékészülék a főbb címek, szempontok láthatóvá és érthetővé váljanak.

Az esemény a kile világi vezetőjének üdvözlő szavaival vette kezdetét, majd Rózsa Péter mutatta be a prezentációt előadóit. A továbbiakban Tengelits András vette át a programismertetői szerepkört.

Elsőként Jász Norbert, az ELTE hallgatója adott igényes áttekintést az askenáz zsidók történelmi múltjáról, királyságáról (Jeremiás Könyve, i. e. 539, Babilon bukása), szót a noahiták 7 törvényéről.

Két elméletet vázolt, az egyikben az 5. századi kazárokról, a másikban pedig genetikai kutatásokról szólván, az ún. askenázai jellegű betegségeket sorolta.

Szó esett a különböző zsidók egymásba olvadásáról, a szefárdi-askenáz váltásról, a „lengyel Maimonidészről”, a Sulchán Aruchról és a Hamapárról, valamint az egység létrejöttéről is.

Jász Norbert kifejtette továbbá a jiddis és a láson hákódes (szent nyelv), valamint a származéknyelvek tanát.

Következett dr. Csacsovsi Ottó (Szent László Kórház, Hematológia), aki az askenáz zsidókat leggyakrabban érintő, ritka (2000 emberből legfeljebb 1-nél előforduló) genetikai betegségeket ismertette. Előljáróban elmondta, hogy dr. Lovas mentoráltja, ő vonta be a téma bűvkörébe. Az előadó beszélt többek között arról, miért nehéz felismerni a ritkán előforduló betegségeket, közülük melyek fordulnak elő főként askenáz zsidók között, jelesül a Tay-Sachs-szindróma, a Bloom-szindróma, vagy éppen a Gaucher-kór, melyet részletesen is taglalt.

Elmondta, hogy a vizsgálatok során az orvosok észlelik a megnagyobbodott lépét és májat, látható a vérelemzők számának csökkenése, vérszegénység, enyhe májenzimemelkedés lép fel. Bármely életkorban megjelenhetnek a tünetek – melyeket infografikán is láthattunk –, és kezelés hiányában a betegség folyamatosan halad előre, az állapot egyre rosszabbodik.

A Gaucher-kór kapcsán dr. Csacsovsi kiemelte, hogy a hajlam örökölődése fontos lehet a családtervezésben. Végül a diagnosztizálás mellett a gyógyítás módjait is tájékoztatta az érdeklődőket.

Wollák Zsuzsa, a László Kórház vezető dieticusa az egészséges táplálkozás fontosságát hangsúlyozta. Ennek kapcsán szólt a 21. század főbb betegségeiről, mint a szív- és érrend-

szeri problémák, a cukorbetegség, a rák és az elhízás.

Ismertette a megfelelő energiaszinthez szükséges tápanyagokat, mint a víz, a szénhidrátok, a fehérjék, a lipidek, a vitaminok és az ásványi anyagok. A napi koleszterinbevitelről külön is tájékoztatót tartott.

Ezt követően táplálkozási ajánlást adott a Gaucher-kórban szenvedő felnőttek számára, beszélt arról, mit tehetünk a kellemetlen tünetek ellen, milyen módon lehet az immunrendszer megerősíteni stb.

Összefoglalóként Wollák Zsuzsa három alapszabályt említett:

1. Az emberi táplálék 80%-át növényi, 20%-át állati eredetű élelmiszereknek kell alkotniuk.

2. Mindig az idegyszerűen beszerezhető és a saját természetes, élő környezetünkben megtermő élelmiszereket fogyasztás az ajánlott.

3. Csak olyan élelmiszereket fogyassunk, amelyekről egy 4-5 éves gyerek első ránézésre meg tudja mondani, hogy „mi volt, amikor élt”.

Szinte záporoztak a kérdések az előadók felé, és mindenki megfelelő, egyénire szabott választ kapott. A színvonalas állófogadás alatt és után a kisebb, két-három fős csoportok szintén nem hagyták a téma szakértőit.

Nagyon tartalmas délután volt, köszönet mindazoknak, akiknek ebben bármilyen részük is volt!

gáljuli

Bemutatjuk a rabbikat: Schönberger András

Ha visszagondolok az elmúlt huszonhárom évre, szerintem az a legfontosabb, hogy a közösség egyben van. Vidéki zsidó hitközség esetében ez nagy szó – mondta Schönberger András pécsi főrabbi, akit az életéről és a pályájáról kérdeztünk.

– Főrabbi úr lassan huszonhárom éve dolgozik a pécsi hitközség rabbijaként. Családi kötelek fűtiek, fűzik a városba, azért választotta?

– Nem, eredetileg szegedi vagyok, és először Szeged és Pécs közös rabbija voltam. Amikor a pécsi kántor elment, Isten nyugosztalja, utána lett ez a város az egyedüli küldetési helyem. 1956-ban születtem, anyai ágon erősen vallásos családból származom, apai ágon nem annyira, de igen vallásos közegben nőttem föl. Otthon megtartottuk az ünnepeket, én pedig tizenegy éves koromtól már rendszeresen jártam talmud-tórára. Komolyan vettem a tanulmányaimat és a vallást, előfordult, hogy hétköznapi reggelente isentisztelet után mentem iskolába.

– Mikor döntött úgy, hogy rabbi lesz, s minnek a hatására?

– Az már gyerekkoromban eldőlt, hogy a zsidóság fogja meghatározni az életem, hiszen nagyon sokat olvastam erről, és a rabbikkal is igyekeztem sokat beszélgetni, nagy hatással volt rám például Schöner főrabbi úr, de mély nyomot hagyott bennem Raj

Tamás is, az akkori szegedi rabbi, akit meghatározó szerepe volt abban, hogy később ezt a pályát választottam. Igaz, nem voltam olyan önhitt fiatalember, hogy magamat már korán el tudtam volna képzelni jövőbeni rabbiként. Először az volt a fontos számomra, hogy lehetőség szerint mindent megtanuljak, ami a zsidóság, vagyis zsidó vallás, zsidó történelem, zsidó kultúra.

– Ha visszatekint a Pécsen töltött huszonhárom esztendőre, s visszagondol arra az alig negyvenéves rabbira, aki volt, amikor odakerült, akkor mai fejjel milyen tanácsokat adna saját magának a hivatása gyakorlását illetően?

– Ez nagyon nehéz kérdés, mert lényegében arra kér, hogy én magam értékeljem a saját munkámat. Ha visszagondolok az elmúlt huszonhárom évre, szerintem az a legfontosabb, hogy a közösség egyben van. Vidéki zsidó hitközség esetében ez nagy szó. Jelenleg hetvenhárom fizető tagunk van, ami nem azt jelenti, hogy Pécsen csak ennyi zsidó él, sokkal több embert el szoktunk érni különböző rendezvények alkalmával. Amíg nem készült el a Kodály Központ, addig nagyon sok koncertet tudtunk szervezni a zsinagógában. Büszke vagyok arra is, hogy rendszeresen tartottam ismeretterjesztő előadásokat zsidók és nem zsidók számára az ünnepeinkről, a szokásainkról, a hagyományainkról. Rendeztünk kántorkoncerteket, klezmerhangversenyt is egyebet, s ezek a programok rengeteg embert hoztak be hozzánk. Munkánk eredményeként sokan láthatták belülről a gyönyörű pécsi zsinagógát – hatalmas épületről van szó, közismert, hogy templomunk ezerfős befogadóképességű –, s bepillanthattak az életünkbe, ami nagyon fontos, hiszen a legtöbben azt sem tudják, mi történik nálunk.

– Tartanak ott isentiszteleteket?

– Látja, ez olyan pont, amire az ember nem büszke. Amikor Pécsre kerültem, egyszer arra kértem a közösséget, hogy menjünk isentiszteletre a zsinagógába. Szegény Tímár Károly, az akkori kántor próbált figyelmeztetni, hogy jobb volna ezt elkerülni, ennek ellenére átmentünk, és az impozáns méretekhez képest nagyon kevesen voltak. Ennél szomorúbb látvány kevés volt az életemben. Soha többé nem is kértem, hogy hétköznapi vagy szombati isentiszteleteket a zsinagógában tartsunk. Van egy kisebb imatermünk, ott szoktunk összegyűlni.

– Ha a pécsi zsidó közösségről beszélünk, nem lehet nem megemlíteni Schweitzer József főrabbit. Az emléket ápolják a városban?

– A főrabbi úr emléke hihetetlenül mélyen él, máig nagy tisztelet övezi nálunk zsidó és nem zsidó körökben egyaránt. Én magam is nagyon tiszteltem és szerettem, hiszen a szemináriumban tanárom volt, többek közt beszédtant és történelmet tanultam tőle. Büszke vagyok rá, hogy én még olyan iskolába jártam, ahol Schweitzer főrabbin kívül a legendás Scheiber Sándor és Salgó László is tanított. Nagyon sokat kaptam tőlük, kifejezetten Schweitzer professzor úrtól is, de az óriások óriásától, Scheiber professzortól szintén, aki mindannyiunk tanára, a magyar zsidóság nagy tanáregyenisége volt. Áradt belőle a szeretet, s azt hiszem, ez a szeretet máig összeköt minket, akik még Scheiber professzor úr tanítványai lehettünk. Apánk és tanítónk volt egy személyben, nagyon fontos ember az életemben abból a szempontból, hogy rabbi-váltam. Említettem az imént, hogy nem voltam olyan önhitt fiatal, aki el tudta magát képzelni rabbiként. Az említett tanárok, professzorok tereltek erre az útra, akik mindent megtettek, hogy fölkészítsenek minket a hivatásunkra. Nem múló hálával tartozom nekik azért, hogy rabbivá lehettem.

Kácsor Zsolt / mazihsz.hu

VALLÁSI ROVAT

Létezik-e „zsidó spiritualitás”?

A huszadik század szellemtörténete érdekes meglepetéseket tartogatott az emberiség számára. Ezen időszak kezdetén azt lehetett hinni, hogy az ateizmus térnyerése visszafordíthatatlan, a tudomány fejlődése megkérdőjelezhetetlenül ostromolja a vallás bástyáit, és Istenre már semmi szükség nincsen, miután az evolúciós elmélet lassanként képessé válik arra, hogy megmagyarázza akár az általunk ismert, korábban rejtélyesnek gondolt földi élet kialakulását is.

Ehhez képest az ezt követő időszakban egymás sarkát taposták a szellemi ébredési világmozgalmak. A keresztény egyházak körében a pünkösdi-karizmatikus mozgalmak, a nem keresztény hitűeknél a New Age és a Távok-Ketlet kultúrái iránti érdeklődés, a hagyományos zsidó közösségben a Báál Tesuvá mozgalom vált addig elképzelhetetlen embertömegeket megmozgató világjelenséggé. (Ugyanebben az időszakban az iszlám világban is lejátszódtott egy hasonló folyamat, de abban kevésbé vagyok járatos.) Ha ezeket a jeleket egymás mellé tesszük, megérthetjük, hogy az emberiség egy jelentős része képtelen arra, hogy az életet száraz fizikai valóságban élje meg. Többen is észrevették, hogy mintha az emberben lenne egyfajta belülről eredő vallásos érzélem. A tudományos-kulturális közbeszéd ezt gyakran hívja homo religiosus-nek, vallásos emberfajnak. Rabbi Joseph B. Soloveitchik Halachikus ember című gigantikus esszéjében összehasonlítja a hagyományos zsidó emberideált a világi társadalom által elképzelt homo religiosus-szal. Rabbi Slomo Wolbe úgy fogalmaz, hogy a vallásosság nem más, mint egy erő, egy képesség, ami minden ember lelkében jelen van, csak míg egyesek használják és élnek vele, addig mások egyszerűen elnyomják (Álé Sur 1:1:12).

Hol vagyunk mi ezen a térképen? Mit jelent a zsidók számára a spiritualitás?

Egy zsidó férfi kötelessége, hogy naponta három alkalommal imádkozzon Teremtőjéhez. (Nőnek is kell imádkozniuk, amikor tehetik, lehetőleg legalább naponta egy alkalommal. A híres rabbi, a Choféc Cháim azt mondta lányainak, hogy amíg a gyerekeik kicsik, addig ne imádkozzanak.) Ez a találkozás vajon „spirituális” abban az értelemben, ahogyan egy vallásos élményt egy átlagos kívülálló el szokott képzelni?

A sokszor idézett Meszilát Jesárim – amely a zsidó egyén lelki fejlődésének egyik legklasszikusabb útmutatója – utolsó, 26. fejezete ezzel a mondattal kezdődik: „A szentség két részből áll: a kezdete munkálkodás, a vége jutalom. A kezdete igyekezet, a vége ajándék.” Ugyanezen szerző Derech Chochmá című rövid esszéjében így ír: „nem szokása a bölcseknek, hogy az édes keressék, hanem csak a jót, az igazit”. Ha ezeket a gondolatokat mindennapi imáinkra alkalmazzuk, akkor azt mondhatjuk, nem feltétlenül helyes nagy spirituális élményt várni az imától. Igaz ugyan, hogy az ideális ima során a Teremtőtől találkozunk, ami felemelő élmény, de mi van, ha nem sikerül? Az lett megparancsolva, hogy mondjuk el az imát, keressük a Teremtőt, beszéljünk Hozzá, dicsérjük Őt, kérjük Tőle. Mindebből tudhatjuk, hogy ez az, ami jó az Ő szemében. Az nem lett parancsolva, hogy nagy áhitatot, érzelmeiket, könnyeket erőltessünk ki magunkból. Ha mi azt tesszük, amit Ő helyesen tart, akkor Ő végeredményben meg fog minket jutalmazni az imádkozás élményszerűségével is, ahogyan fent idéztük a Meszilát Jesárimból. Nem jó azonban, ha eleve erre törekszünk, az pedig bizonyosan nem jó, ha mi várunk el „szolgáltatást” az Örökkévalótól, és ugyanazzal az elvárással megyünk a zsinagógába, mintha egy 3D-s mozifilm készülnék megnézni. Annak ellenére, hogy maga a spirituális törekvés dicséretes, hiszen egy ilyen ember legalább Istenet keresni érkezett a zsinagógába, és nem az emberek társaságáért jött, mégis még ezen belül is fontos, hogy az alapvető irányt a helyére tegyük.

Az angyalok olyan lények, amiknek nincsen fizikai részük, tisztán szellemiek. Mi emberek vagyunk, és az imánknak is emberi imának kell lennie. Ez nem azt jelenti, hogy muszáj valamilyen mértékben elrontanunk. Viszont a halachában, a zsidó jogban is megjelenik, hogy az angyalok szintjét csak néha érhetjük el: jom kippur napján, amikor az angyalokhoz hasonlítunk, a Smá Jiszráél mondata után következő dicsérő mondatot hangosan mondhatjuk (Tur, Orách Cháim 619:2, Devárim Rábá 2:36 alapján). Egész évben viszont csak Orách mondjuk ezt a mondatot. Néha-néha kibújunk emberi bőrhüvelyből, és kívülről is megnézzük a világot. Ez hasonlít ahhoz, amikor valaki egész évben a városban lakik, és ingázik a munkahelye és az otthona között, nyáron azonban elutazik külföldre. Amikor a repülőgép felszáll, kanyarodik és bedől, az ablakból látja a várost, a házakat a földön, és aprócska játékszereknek tűnnek. Vajon ennyi lenne az egész? – gondolja. Minden, amiért dolgozom, amit nagy lelkesedéssel csinállok, az egész fizikai világ ennyire kicsi és jelentéktelen, ha fentről nézzük? Amikor először szálltam repülőre, nem értettem, hogy miért lehet ilyen sok autóparkoló látni az égből, amikor a földön nem is emlékszem, hogy ennyi volt. Azután rájöttem, hogy azok nem autóparkolók, hanem az épületeket hittem autóknak felülnézetből, annyira kicsik voltak.

Az, hogy egyszer egy évben az angyalokhoz hasonlítunk, azért fontos, mert szükség van rá, hogy néha teljesen kilépünk ebből a világból, amely képes arra, hogy elvonja figyelmünket az igazán fontos értékekről. Viszont az év közbeni imáink során is igaz valamennyire az, hogy kilépünk ebből a világból. A Talmud azt mondja, hogy aki imádkozik, annak két agytól kell keresztülmennie (Beráchet 8a). Bizonyos értelmezés szerint az egyik ajtó az, amikor kilépünk ebből a világból, a másik, amikor a Teremtő elé lépünk. Ahhoz, hogy a Teremtővel beszélhessünk, szükséges, hogy minden evilági fáradságot magunk mögött hagyjunk. De csak éppen annyira, mintha egy hús-vér emberrel beszélgetnénk, aki szintén nem értékelné nagyra, ha miközben unott hangon beszélünk hozzá, látja a szemünkön, testtartásunkon, egész valónkon, hogy a fejünk valahol teljesen máshol jár.

Tehát ez a fajta kilépés a világból valójában nagyon is evilági. Olyan egyszerűséggel kell imádkoznunk, ahogyan Dávid király írja: „Nem fuvalkodott fel a szívem, nem emelkedtek fel a szemeim, nem jártam nálam nagyobb és csodálatosabb dolgokban” (Zsoltárok 131:1). A Meszilát Jesárim írja (a 19. fejezetben), hogy ugyanúgy kell beszélgetnünk az Örökkévalóval, mintha egy barátunkkal beszélünk. A nehézséget csak az jelenti, hogy nem látjuk Őt, akihez beszélünk. Viszont ha hiszünk Benne, akkor tudhatjuk, hogy ott van. A Meszilát Jesárim azt mondja, egy kevés elmélyülés is elég ahhoz, hogy ezt a képet rögzítsük a fejünkben, és ezáltal az imánk máris valódivá válik. Ezt a megerősítést azonban időről időre meg kell tennünk, hogy ne váljon az ima üres rutinná.

Szántó-Várnagy Binjomin
binjomin.hu

Heisler András beszéde Balassagyarmaton

A Mazsihisz elnökének beszédét többek között azért közöljük, mert abból a Hitközség hivatalos álláspontjáról is értesülhetünk.

Hölgyeim és Uraim, Emlékező Gyülekezet!

Az elődök utódairól szeretnék Önöknek beszélni. Az egykor volt, majd nyolcszázézer lelket számláló magyar zsidó közösség maradványáról, arról a kétszázézerrel, akik a háborút követően megmaradtak, s arról a százezerrel – már csak százezerrel –, akik negyven év ateista diktátumát követően velünk együtt örvendtek a 89-es rendszerváltásnak, a szórásszabadságnak, az izraeli diplomáciai kapcsolatok felvételének, a zsidó civil szervezetek újjászülésének. Igen, azon civilekről beszélek, akik ifjúsági, oktatási és szociális területeken a zsidó közösségeknek, de az egész magyar társadalomnak is hasznos, sokszor hiánypótló munkát végeznek. Övni kell szellemi-lelki teljesítményüket, övni a civil értékeket.

A 19. században Balassagyarmat lakosságának 40 százaléka volt zsidó. Itt állt Közép-Európa második legnagyobb, 4000 főt befogadó ortodox zsinagógája. A holokauszt után csupán 136-an jöttek vissza.

Pedig az 1868-as emancipációs törvényt követően a zsidóság tagjait a város társadalmi, gazdasági és kulturális életének valamennyi területén megtalálhatuk. A mai főtúra régi épületeinek döntő többsége zsidó tulajdonban volt: alul a bolt, felül a család. Izgalmas lenne, ha erről az aranykorról tudna mesélni a Hoffman-féle seprű- és ecsetgyár, a Szántóék festékboltja, Ehrenfeld Saul sajtomanufaktúrája vagy a zsidó polgárok által civil kezdeményezésként megfinanszírozott közösségi ház.

Minden a századforduló „kedélyes” szalon-antiszemitizmusával kezdődött. Egy sötét folyamattal, amelyik lépésről lépésre alapozta meg a holokauszt sorsragédiáját. A kezdeti, főként más szokásokkal bíró, más ruházattal járó, magyar nyelvet alig vagy nem beszélő, sokszor koszos, büdös „galíciai gyüttmentek” felé irányuló gyűlöletbeszéd szinte észrevétlenül terjedt ki az egész magyar zsidóságra – eredményét pedig tudjuk: hatszázézer zsidó vallású magyar állampolgár iparszerű halála. A huszadik század tragédiái gyakorlatilag megszüntették az egykor virágzó balassagyarmati zsidó közösséget. Mára csak a maradvány maradvék őrzi a közösség építészeti és tárgyi emlékeit. Igazi, hiteles hősök vidéki közösségeink tagjai, akik dacolva a történelem könyörtelenségével, próbálják védeni a közösség emlékeit, megülni ünnepeit, tisztelni és gyakorolni elődeik szokásait.

Vajon lehet-e válaszolni a történelemre? Lehet-e reagálni ma a holokausztra? „Emlékezni és emlékeztetni” – ezt vélték elődeink csodafegyvernek, olyannak, amivel az amúgy feldolgozhatatlan holokauszt higgadt történelmi mérlegelésre majd lehetségessé válik. S az emlékezés valóban fontos. Nem kihagyható. De „csak” emlékezni kevés. Mellette építkezni is kell. Nem feltétlenül épületeket vagy zsinagógákat, de igazi hitéletet élő, valódi zsidó közösséget. Ez a legnehezebb. Ha a történelem tragédiája okán ez nem megy Balassagyarmaton, akkor más vidéki városokban, ha nem sikerül vidéken, akkor majd Budapesten, de ha le akarjuk győzni a holokausztot, akkor nincs más utunk. Ha azt szeretnénk, hogy az egyetlen megmaradt kelet-közép-európai nagy zsidó közösség a magyar zsidóság történelmi hagyományait gazdagítsa hazánkat, akkor közösségeket kell építenünk. S ne tévesszük össze ezt mással, mert ez a történelmi hagyomány a magyar ortodoxia és a magyar neológia világszerte ismert értékeinek a megtartását jelenti – s nem a chábád chászidizmus meghonosítását.

Hölgyeim és Uraim! A holokauszt, majd az azt követő negyven esztendő nemcsak megölt hatszázézer ártatlan lelket Magyarországon, nemcsak elűzött a háború után mintegy százezer zsidót, de a megmaradtakat megpróbálta elszakítani a családi tradícióitól. Nekünk ma feladatunk, hogy megismertessük közösségünk tagjaival hagyományainkat. Hogy oktassunk, hogy szolgáltsunk, hogy tanítsunk. Feladatunk a magyarországi zsidóságból minél többeket bevonnunk munkánkba. Feladatunk jelzést adni a többségi társadalomnak akkor, ha érdekeink sérülnek, ha gyűlöletbeszédet, ha kettősbeszédet, ha antiszemita felhangokat észlelünk. A hatalomnak pedig az a dolga, hogy érzékelje jeleinket. Ha az „antiszemitizmus elleni zéró tolerancia” nemcsak szlogent, hanem politikai cselekvést is jelez – mint tegnap hallhattuk Magyarországi miniszterelnököktől, aki a gyalázatos antiszemita fenyegetőzés ellen határozottan fellépett –, az megnyugtató a néha túlérzékenységgel vádolt zsidóság számára.

Hölgyeim és Uraim! A mi feladatunk megteremteni a feltételeit annak, hogy ősi imáink évtizedek múlva is felhangozhassanak, s a holokausztban elégetett imakönyvek füstje helyett az égbe szálló, elégett betűk újra hangokként, közösségünk tagjainak imájaként szálljanak fel az Örökkévaló felé.

Köszönöm figyelmüket.

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Franciaország

Párizsban megemlékeztek a Victoire úti nagyszinagóga alapításának 150. évfordulójáról. Az esemény alkalmából a Porte-Plume kiadó a templom történetét bemutató könyvet jelentetett meg. A kétezer hívót befogadó zsinagóga építése

hadsereget és a rendőrséget is igénybe veszi a kisebbségek védelmére.

Herbert Winter kijelentette, hogy „a gyerekek sapkájuk alá rejtik kipajukát, és intézményeink erődtéményekhez hasonlítanak”. Több segítséget kért a szövetségi kormánytól, az egyes kantonok és települések

Szefárd Szövetség nemzetközi szefárd díjjal tüntette ki. A diplomata ellenezte, hogy hazája is megszavazza a szervezet Izrael-ellenes határozatát, ezért tisztségéből felmentették.

Mexikóban mintegy 50.000 hitestvérünk él, ez Argentína és Brazília után Latin-Amerika harmadik legnagyobb zsidó közösséget jelenti.

Tunézia

Mohamed Zine El-Abidine kulturális miniszter bejelentette, hogy az UNESCO-nál kezdeményezték a Dzserba szigetén lévő Ghriba zsinagóga felvételét a világörökségi listára. A templom létrehozását az első zsidó telepések megjelenésének időpontjára (i. e. 586) teszik. A mór stílusú épület Afrika legrégebbi zsinagógájának tekinthető, de jelenlegi szerkezete a múlt században alakult ki.

A szigetet lát bámer alkalmából évente sok ezer tunéziai származású, Franciaországban, Izraelben és más országban élő zsidó zarándok keresi fel, akik háromnapos ünnepséget tartanak. Az esetleges terrortámadások miatt a feszített szigorú biztonsági intézkedések kísérik.

A környéken több régi templom, mecset és zsinagóga található, ami a helyi lakosság toleranciáját és a más iránti megértését mutatja.

Kovács

A párizsi nagyszinagóga

1867-ben kezdődött, de a háborús események és a Kommün miatt felavatására csak 1875-ben került sor. 1941-ben bombamerényletet követek el a zsinagóga ellen, 1942-ben pedig a megszállókkal együttműködő milicisták feldúlták a templomot.

Haïm Korsia, Franciaország főrabija szerint az épület a francia zsidóság jelképe, és kifejezi teljes beilleszkedésüket francia társadalomba. A zsinagóga hívei élen járnak a felekezetek közötti párbeszéd megvalósításában.

A szertartások „modern ortodox” rítus szerint zajlanak, de nyitottak más áramlatokra is. A zsinagóga történetéhez tartozik, hogy itt tartotta esküvőjét az ártatlanul meggyilkolt Alfred Dreyfus kapitány és Léon Blum egykori miniszterelnök is.

Svájc

Az Izraelita Közösségek Föderációjának (FSCI) közgyűlését követően Herbert Winter elnök drámai felhívást intézett a nyilvánosságához.

vezetőitől, mert a közösség további terheket már nem bír elviselni.

Svájcban mintegy 12.000 zsidó él.

Mexikó

A közelmúltban a Latin-Amerikai Szefárd Föderáció szervezésében Mexikóvárosban tartották a szefárd zsidók negyedik találkozóját, amelyre mintegy húsz latin-amerikai és európai országból, valamint Ausztráli-

ából érkeztek küldöttek. A korábbi három „Erensya csúcs” Bulgáriában, Törökországban, illetve Spanyolországban volt.

Herbert Winter

Hangsúlyozta, hogy a közösség kiemelte a lehetőségeit, és nem tud több pénzt fordítani a biztonságára. „Egyesek szerint Svájc a béke szigete, de az antiszemita fenyegetések száma növekedett.” „Valamennyien veszélyeztetett helyzetben vagyunk, de főként a zsinagógáink.”

A nyilatkozat szerint a szervezet évente több millió frankot költ magán-őrözölőszolgálatok felfogadására, hogy megvédjék a templomokat, az iskolákat és más intézményeket. Más országokban a kormányzat a

Az Erensya (örökség) programot a madridi székhelyű Szefárd-Izrael Központ hozta létre a világ szefárd közösségei közti kapcsolatok ápolása céljából. Becslések szerint a különböző országokban, elsősorban Izraelben, 3–3,5 millió szefárd él.

A négynapos összejövetel résztvevői felkerestek több zsinagógát, vallási helyet, és kulturális programokon, valamint konferenciákon vettek részt.

Andrés Roemert, Mexikó korábbi UNESCO-nagykövete az Amerikai

Emlékműavatás Baktalórántházán

A Mazsihisz, a baktalórántházi önkormányzat és a Nyíregyházi Zsidó Hitközség szervezésében emlékművet avattak fel Baktalórántházán a zsidó temetőben. Az emlékmű egyik oldalán a helyi temetőben nyugvó, a másik oldalán a vészkorszakban elpusztított volt baktalórántházi zsidó lakosok nevei olvashatók. Az avatóünnepségen beszédet mondott Nagy Lajos polgármester és Somos Péter, a Nyíregyházi Zsidó Hitközség alelnöke, aki többek között egy túlélő, Rákos Imre visszaemlékezéséből idézett. Ebből olvashatnak az alábbiakban:

Úgy jó nyolcvan éve gyerekkorom nyarait Baktán töltöttem, anyai nagyanyám csodálatos szeretetének bűvkörében. Most annyi, mindent felforgató évtized múltán is felejtetlen maradt a település akkori életének rendje, természeti adottságainak egyedülálló szépsége. Nem vállalozhatom itt és most a teljesség felelevenítésére. Az a tény azonban, hogy a zsidó temetőt felújították és kegyeleti emlékhelyként most felavatjuk az emlékművet az akkori időkre emlékezve, aktuálissá teszi a kérdést az együttélésről.

Emlékeim sorában elsőként kell említenem azt a csodálatos látványt, amelyet a nyári hetekben a gazdák portája nyújtott, amelyet a toronyként magasodó, művészi formában megkötött kévek látványa jelentett. A gyerekek kíváncsián nézték, mikor az Auslander fiúk traktorhoz csatolt cséplőgépe zajosan öntötte zsákokba az aranyló búza- és gabonaszemeket, ahogy ott, akkor mondták: az életet.

Mi lett a sorsa a sok millió gabonaszemnek? Liszté örölte a zsidó Stern malma, hogy aztán a háziasszonyok nagy hozzáértéssel téstávé dagasszák, és Schwartz, a pék, kenyeret süssön belőle. Így adatott meg

Tamás könyve

Renahagyó előadás helyszíne volt a szombathelyi hitközség: a Mesebolt Bábszínház előszínházi produkcióját hozta el a közönségre. A Tamás könyve az 1944-ben elhurcolt és Auschwitzból soha vissza nem tért, akkor 17 éves Habermann Tamás története, akinek rövidre szabott életéről, egyáltalán létezéséről csak évtizedekkel később szerzett tudomást féltestvére, Habermann Anna Mária. A történetben ő kíséri meg felfedni a múlt szálait, amelyeket apja minden igyekezetével megpróbált előtte elhallgatni, s talán magában is eltemetni.

A darab középiskolásoknak készült, amolyan tanteremszínházi előadásnak, emiatt a főszereplő sem érett asszony, hanem egy tizenéves lány. A zsidó származására ráébredt Annamari története szíven találta a közönséget: nemcsak azért, mert a családon belüli elhallgatásokról – „vannak dolgok, amikről jobb nem beszélni” – mindenkinek vannak tapasztalatai, hanem mert itt a titok Tamás zsidó származásával és a holokauszttal függ össze. A gyermekét a kirekesztettség, megfélemlítés megóvni akaró szülő példája ismerős ebben a közösségben, ahogy ez az előadást követő beszélgetésből is kiderült. Többet elmesélték, hogyan tudták meg zsidó származásukat.

Tamás könyve valóban létezik, a fennmaradt fényképek, apa és fia levelezése mellett Habermann Anna Mária gondolatai egy igényes, szép kötetben is megjelentek. A könyvet a bábszínház igazgatója fedezte fel, s a bajai történet annyira megérintette, hogy színpadon is szerette volna viszontlátni. Így született meg ez a különleges előadás, amelyben apa és lánya mellett egy arc nélküli báb is szerepet kap – talán a tabu, talán maga Tamás? Ezt a nézőkre bízzák a színészek, akik a darab végén finoman beszélgetést provokálnak, s arra is megkérlik a közönséget, hogy a szereplőket állítsák össze egy fényképre, úgy, ahogy apát és lányát képzelik el egy év múlva. A hitközség fotóján Annamari és édesapja megbékélt egymással és a múlttal, örzik Tamás emléket – nincs többé titok, mert BESZÉLNI KELL!

Tanai Ibolya

Somos Péter, a nyíregyházi hitközség alelnöke

Fotó: Tóth-Ábri Péter

mindnyájunk mindennapi kenyere, emberi létezésünk legalapvetőbb fel-tétele.

Az ember azonban nem csak kenyéren él. Mindennapi szükségletünkhöz tartozik például a ruházkodás, kinek-kinek tehetsége és ízlése szerint. Volt Baktán egy másik Schwartz nevű zsidó ember, aki konfekcióruhákat készített és árult, míg a módosabb emberek ruházatát Weinberger mérték utáni szabó kreálta.

A lábbeli is fontos kelléke az öltözködésnek. Emlékeimben csak egy suszter maradt fenn: Vakondok Samu (csak erre a csúfnévre emlékszem). A szakma azon iparosaihoz tartozott, akik „föt-hátán-föt” rendszerben hosszabbították meg a szegény ember lábbelijének életét.

Abban az időben a családi háztartások szinte kizárólagosan egyedüli formái voltak az ételkészítésnek és a létezés minden egyéb kellékének. Só, cukor, liszt, petróleum, sokféle fűszer mindennapos használatára volt szükség, ezekhez a kereskedők révén jutottak hozzá. Baktán ezt a szerepet hosszú éveken át töltötte be a zsidó vallású Feldman, Alter és Grósz Miklós. Nem kellett távoli települé-

sekre fáradni, hogy a háziasszonyok ilyen irányú szükségleteikhez hozzájussanak.

Ha pedig úgy adódott, hogy az ember a szomszédét kívánta csillapítani és nem vízzel, hát bor, sör és pálinka után sem kellett a szomszéd faluba menni. Ott volt helyben, a vasúttállomásnál, a Grósz kocsmán, Lórántházán pedig Kepecs korcsmáros szombat kivételével minden nap fogadta a kuncsaftokat.

Így volt hát szerves része a zsidó lakosság Baktalórántháza mindennapjainak.

1944 áprilisában a baktalórántházi zsidókat előbb a kisvárdai gettóba, majd onnan május végén Auschwitzba hurcolták. Az 1944-ben 151 főt számláló ortodox hitközség tagjai közül a háború után öt férfi tért haza a munkaszolgálatból és 12 nő az auschwitz haláltáborból.

Ma már, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye több településéhez hasonlóan, egyetlen zsidó sem él a több mint 4300 lakosú járási székhelyen.

(Megjelent a Nyíregyházi Zsidó Hitközség Sófár című lapjában, XX. évf. 2. szám).

IZRAELI SZÍNES

Az izraeli kormány köszönete

Benjámín Netanjahu miniszterelnök, Reuven Rivlin államfő és Cipi Hotovelei külügyminiszter-helyettes köszönetet mondott az Izraelbe látogató Nikki Haley amerikai ENSZ-nagykövetnek, amiért a diplomata az ENSZ-ben Izraelt védte – jelentette az MTI.

Nikki Haley és Reuven Rivlin

Fotó: MTI/EPA

Nikki Haley háromnapos izraeli látogatásának kezdetén, Netanjahuval tartott találkozója előtt úgy vélekedett, hogy az ENSZ durván bánt Izraellel, de már változik a világszervezet viselkedése, megértette, hogy nem teheti ezt tovább.

„Csak kimondtam az igazat” – mondta Haley, aki szerint az ENSZ egyszerűen azért bánt durván Izraellel, mert megtehetette. Haley bejelentette, hogy elfogyott emiatt a türelme.

Az izraeli miniszterelnök megköszönte az amerikai politikus kiállítását országára mellett. „Az emberek nagyra tartják az igazságot, nemcsak értik, hanem érzik is” – mondta Netanjahu. „Örömmel látjuk fáradozásainak gyümölcsét, a józan ész szokatlan győzelmét” – tette hozzá.

Az izraeli miniszterelnök kifejtette, hogy szerinte Donald Trump amerikai elnök és Haley megváltoztatták a közbeszédet, új normákat állítottak fel, amelyeket mindenki követni kezdett, s ezzel hatalmas változást idéztek elő Izrael és Amerika számára.

Haley Rivlinnel is találkozott, aki köszönetében hangsúlyozta, hogy az új amerikai ENSZ-nagykövetnek hála, Jeruzsálem már nincs egyedül az ENSZ-ben, és már nincs a pofozósák szerepében.

Hotovelei egy régészeti ásatáson talált, ezernégyszáz éves, menórát formálós aranymedált ajándékozott az amerikai vendégnek ENSZ-beli tevékenysége elismeréséül.

Nikki Haley – Trump izraeli programjához hasonlóan – magánlátogatást tett a jeruzsálemi óváros keresztény és zsidó szent helyeinél, majd Betlehembe utazott, ahol palesztin vezetőkkel találkozott.

Izrael északi és déli, a Gázai övezet melletti határhoz vezetőit is megtekintette, és beszélgetett a gázai határnál található egyik kibuc lakóival.

A januárban hivatalba lépett új amerikai ENSZ-nagykövet előzőleg a világszervezet Emberi Jogi Tanácsának genfi ülésén bejelentette, hogy országa felülvizsgálja tagságát ebben az intézményben a tanács „krónikus Izrael-ellenes elfogultsága” miatt.

Amerikai nagykövetség Jeruzsálemben?

Az amerikai szenátus elsöprő többséggel megszavazta azt a határozatot, amely sürgeti Donald Trump elnököt, hogy helyezze át az Egyesült Államok izraeli nagykövetségét Tel-Avivból Jeruzsálembe.

A határozatot a száztagú szenátus 90:0 arányban szavazta meg. A javaslat elfogadását a törvényhozók az 1967-es arab-izraeli háborúnak és Kelet-Jeruzsálem elfoglalásának 50. évfordulójára időzítették. Az amerikai szövegezés nem Kelet-Jeruzsálem megszállásáról, hanem Jeruzsálem újraegyesítéséről szól.

A határozat „felkéri az elnököt és az Egyesült Államok tisztviselőit, hogy ragaszkodjanak” annak az 1995-ben elfogadott törvénynek az életbe léptetéséhez, amely sürgette az akkori elnököt, Bill Clintont, hogy költöztesse át az Egyesült Államok izraeli nagykövetségét Jeruzsálembe.

Az 1995-ben elfogadott törvény életbe léptetését huszonkét esztendő óta valamennyi amerikai elnök fél-évenként „menetrendszerben” elhalasztotta, mivel a nagykövetség átköltöztetése egyet jelentett volna annak elismerésével, hogy Jeruzsálem

Izrael fővárosa, így az 1947-es ENSZ-határozat felrúgásával. Az ENSZ határozata ugyanis Palesztina megosztásáról és Jeruzsálem nemzetközi felügyelet alá helyezéséről rendelkezett. Az 1967-es háború óta Jeruzsálemet Izrael a saját újraegyesített fővárosának tekinti, ám az Egyesült Államok demokrata párti és republikánus elnökei egyaránt tartózkodtak ennek elismerésétől.

„Miközben tisztában vagyunk azal, hogy Izrael továbbra is sok fenyegetéssel néz szembe, a határozat kétpárti elfogadása újabb jele az Egyesült Államok elkötelezettségének izraeli barátai iránt” – fogalmazott a voksolás után Mitch McConnell, a szenátus republikánus frakciójának vezetője.

A hallgatóság elismerés

A Jerusalem Post című izraeli lap a közelmúltban írt arról, hogy az izraeli kneszet és az amerikai kongresszus videokapcsolat segítségével együtt emlékezett meg az 1967-es háború – és Jeruzsálem elfoglalása – ötvenedik évfordulójáról, s az eseményen a kongresszusban jelen volt Trump elnök, Mike Pence alelnök és az amerikai törvényhozás valamennyi vezető politikusa is. A lap szerint e lépést Izraelben úgy értelmezik, hogy a Fehér Ház hallgatóságosan elismeri Jeruzsálemet Izrael fővárosaként.

ATV/MTI

Maccabi Játékok Jeruzsálemben

Véget ért a visszazámlálás, a képzeltelbi centik vagdosása. Július 4-én az egykori polgármesterről, a magyar származású Teddy Kollekéről elnevezett jeruzsálemi stadionban Rivlin államelnök ünnepélyesen megnyitja a jubileumi játékokat. A világ minden tájáról, több mint 80 országból érkező mintegy 10 ezer zsidó sportoló készen áll a megméréstésre.

Köztük van a 120 tagú magyar csapat is Jusztin Ádámnak, a Maccabi VAC elnökének és Knopp András delegációvezetőnek az irányításával. Az elutazás előtt Ádámmal még egyszer áttekintettünk néhány kérdést.

– Becsomagoltál már?

– Nagyjából igen.

– Benne vannak már az új formaruhák?

– Egyértelműen. Minden világversenyen úgy próbálunk megjelenni, hogy egységesek, esztétikusak legyünk, hogy azt mondhassák a megnyitóünnepség résztvevői, a sportolók és a nézőközönség, hogy a magyarok ismét kitétek magukért, méltóképpen képviselik országunkat és a több mint százéves Maccabi VAC sportegyesületet.

– Ádám, minthogy jártál már a világ- és európai játékokon, valószínűleg tudod, hogy a mostani két hét sem lesz üdülés számokra.

– Fel vagyok készülve rá. A junior versenyeket Haifán, a felnőtt viadalokat az ország különböző nagyvárosaiban rendezik. Izrael nem nagy területű, de egy-egy helyszín között 100–200 kilométeres távolságok is lesznek. Ezt összefogni, koordinálni, hogy minden gördülékenyen menjen, 24 órás feladat. De az élmény és a sikerek, valamint az, hogy évekig ezért élünk és dolgozunk, mindenért kárpótol.

– Milyen reményeid vannak?

– Szeretném, ha a 2013-as eredményeket tudnánk hozni. Vagy talán

Kép az előző játékokról

meg is haladjuk azokat. Akkor versenyzőink 20 érmet nyertek, köztük 4 aranyat.

– Kiket tartasz esélyeseknek?

– A vívóinkat, a karatésainkat, és csapatban a vízilabdásainkat.

– Azzal ugye tisztában vagytok, hogy most a Maccabi-világ jobban rátk figyel, hiszen 2019-ben Budapest lesz a kontinensviadal színhelye?

– Természetesen tudjuk, és tudja az egész stábunk. Versenyzők, edzők, mindenki. Most is készülünk kiállítással. Szász György sporttörténész barátunk rendezésében kiemelkedően eredményes magyar zsidó versenyzőket és vezetőket mutatunk be, elsősorban olyanokat, akik Izraelben gyarapították jó hírünket. Vízilabdázókat, kosárlabdázókat, tornászokat, mindenekelőtt a nemrég a

legmagasabb izraeli állami kitüntetésben részesített, 96 éves Keleti Ágnes.

A magyar nagykövetség Nagy Andor nagykövet úr vezetésével nagyszabású nemzetközi fogadást ad a csapat és vendégeink tiszteletére. Ezenkívül a Maccabi Világszövetség Ramat Gan-i központjában sok-sok találkozón tudjuk majd kicserélni tapasztalatainkat külföldi kollégáinkkal, és egyben bemutatni magunkat, a zsidó közösséget, Budapestet. Szeretnénk, ha bíznának abban, hogy 2019-ben nagyon jó vendéglátók leszünk, emlékeztetes kontinensviadalt rendezünk.

– Jó utat, sikeres versenyzést, mázál tovót kívánok az Új Élet valamennyi olvasója nevében.

– Köszönjük!

Molát Ferenc

Trump és a zöldek

Tel-Aviv is csatlakozott azokhoz a városokhoz, amelyek középületeit zöld fényben világították meg, tiltakozásul az ellen, hogy Donald Trump kilépett az Egyesült Államokot a párizsi klímaegyezményből. Közben Izrael jelezte, továbbra is betartják az egyezményben vállaltakat.

Azon a vasárnap estén több nagyváros középületeit világították ki zöld fényvel, ezzel tiltakozva az ellen, hogy Donald Trump amerikai elnök kilépett az Egyesült Államokot a 2015 végén Párizsban csaknem 200 ország által aláírt globális klímamegállapodásból. New York, Washington, Boston, Chicago, San Francisco, Montreal, Párizs példáját Tel-Aviv is követte, és zöldre borult a városháza épülete.

A zöldre borult tel-avivi városháza

Az izraeli környezetvédelmi miniszter pedig leszögezte, hogy országa továbbra is teljesíti a párizsi egyezményben magára vállalt kötelezettségeit, és folytatja az ezekről született kormányzati döntések betartását is. Zeév Elkin szerint a klímavédelmi megállapodás nem árt az izraeli gazdaságnak, éppen ellenkezőleg. Nagy jelentőséget tulajdonítanak a szénhasználat csökkentésének, ami egyben mérsékli a légszennyezettséget is.

Trump döntésével kapcsolatban Elkin azt mondta, hogy kétségtelenül befolyással lehet a globális felmelegedésre. „Kivehetjük a részünket az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentéséből, de amerikai részvétel nélkül sokkal kevesebb eszköze lesz a világnak a probléma kezelésére” – vélekedett.

A párizsi egyezményt Izrael nevében kézjegyével ellátó akkori környezetvédelmi miniszter, Avi Gabaj sajnálatosnak nevezte Trump lépését. „Kevesebb egészség és gazdasági lehetőség lesz ennek nyomán Amerikában és a világban” – emelte ki Gabaj.

Joáv Jair, a Herclijai Interdiszciplináris Központ fenntartható fejlődéssel foglalkozó tanszékeinek dékánja szerint az amerikai elnök döntése felelőtlen és önző volt. „Rövidlátó megközelítés, gazdaságilag értelmetlen, az amerikai olaj- és szénlobbi érdekeire válaszol, akiknek a jövőbeli bevételeit veszélyeztette a megállapodás” – nyilatkozott a tudós a yetnek.

Kibic/MTI

Az USA nagykövetsége Tel-Avivban

Fotó: Reuters

A Mazsihisz közleménye

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) a Maccabi Vívó és Atlétikai Club (Maccabi VAC) és a Magyar Testgyakorlók Köre (MTK) közreműködésével vállalta, hogy támogatja és segíti a budapesti 2019-es Maccabi Európa Játékok rendezését.

A Játékokkal kapcsolatos szervezési és rendezési feladatok költségeinek fedezetéről az 1783/2015. (X. 30.) Korm. Határozat rendelkezik, 2,1 milliárd forintot biztosítva erre a

célra. Ennyibe kerül a Játékok megrendezése Magyarországnak. A Mazsihisz számára természetes volt, hogy Európa legnagyobb zsidó sportrendezvényének otthont adjon. A közép-európai és a hazai zsidóság számára is fontos, hogy egy olyan különleges közösségi élményben legyen részük, amely generációkon keresztül adhat újra erőt a vallásukat nem feltétlen gyakorló hazai zsidók számára. A rendezvényt a Mazsihisz fontos közösségformáló erőnek tart-

ja. Az első Európai Maccabi Játékokat közel 90 éve Prágában rendezték, azóta először tér vissza az esemény a közép-európai régióba. Aki már volt akár az izraeli Maccabi Játékokon, akár valamelyik Európa Játékok helyszínén, az tudja, hogy az esemény a sporton túl egyben jelentős zsidó kulturális esemény is.

A Játékok rendezésétől függetlenül született meg az 1323/2017. (VI. 8.) Korm. Határozat, amely infrastrukturális beruházásokról rendelkezik. Ez egy 30 milliárdos beruházás, és jóval túlmutatja a Játékokon. Magával a beruházással nem a szervezőket, nem a Maccabit, nem a Mazsihiszt és nem az MTK-t bízták meg, hanem állami fejlesztésről van szó. Az építető a Nemzeti Sportközpontok (NSK), míg a megvalósulást követően az ingatlan vagyongazdálkodó az MTK lesz.

A beruházás az Európai Maccabi Játékokra ugyan elkészül, akkor vehetik birtokukba a sportolók a világ minden tájáról, azonban az esemény után a kormány tervei szerint a hazai utánpótláspont egyik fellegetként fogják üzemeltetni. A beruházás nem a Maccabi és a zsidó sport számára készült, de a Mazsihisz reális célként tűzte ki és számít arra, hogy ebben a modern komplexumban legyen majd lehetősége a zsidó fiataloknak is a sportolásra és kulturális programok rendezésére.

EP: az antiszemitizmus erősödése határozottabb uniós válaszokat követel

Az antiszemitizmus erősödése határozottabb európai uniós válaszokat követel, hatékonyabb felelősségre vonásra és nemzetközi együttműködésre van szükség – állapították meg az Európai Parlament képviselői brüsszeli plenáris ülésükön elfogadott állásfoglalásukban – írja az MTI.

Az uniós parlament tájékoztatása szerint a képviselők kijelentették, hogy a gyűlöletbeszéd és az európai zsidóság elleni erőszak összegegyeztetetlen az európai értékekkel, ezért a tagállamoknak gondoskodniuk kell zsidó állampolgáraik biztonságáról.

A képviselők arra szólítják fel a vezető politikusokat, hogy módszeresen és nyilvánosan szálljanak szembe az antiszemita nyilatkozatokkal, és jelöljenek ki nemzeti koordinátorokat az antiszemitizmus elleni fellépésre. Továbbá azt javasolták, a holokauszt legyen iskolai tananyag.

A rasszista indítéknak súlyosbító körülménynek kell számítania a bűncselekmények megítélésakor, az internetes antiszemita kommentek ellen pedig büntetőjogilag kellene fellépni – olvasható az állásfoglalásban.

Kijelentették, hogy a bűnüldözésben jobb nemzetközi együttműködésre, speciális, gyűlöletbeszédrel foglalkozó rendőri egységekre van szükség, ezen felül pedig a tagállamoknak a Nemzetközi Holokauszt Emlékezési Szövetség (IHRA) antiszemitizmus-definícióját kellene használniuk.

A parlamenti szavazáson a képviselők elfogadták az EU bécsi székhelyű Alapjogi Ügynökségének (FRA) 2018–2022-es munkatervét is, amelyben a prioritások a menekültek és migránsok jogai, a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni fellépés, a személyes adatok védelme és a romák társadalmi befo- gadása.

Szanyi Tibor szocialista EP-képviselő az MTI-hez eljuttatott közleményében kiemelte: Európában nagyon is valós, drámai a tapasztalat, ugyanis Európa tudja, hogy a tömeges erőszak és gyilkosság a szavakkal kezdődik, a társadalmi tudatot mérgező gyűlölet és diszkrimináció hirdetése történelmi lépésként tragédiához vezethet. A képviselők szerint az EP-dokumentum jó okkal mutat rá a politikai vezetők és a kormányok kiemelt felelősségére az antiszemitizmus visszaszorításában, „mert ma is vannak olyan európai vezetők, akik alant politikai számításból nem állják nyílt vagy kódolt antiszemita megnyilvánulásaikkal megszólítani a szélsőséges, rasszista hajlamú szavazókat” – fogalmazott. Úgy vélekedett, mintegy egy hónappal ezelőtt „Orbán Viktor követte el ezt, amikor kormánya minden bajáért az »amerikai milliárdos spekuláns« Soros Györgyöt kárhóztatta. Nálunk, akárcsak egész Közép-Európában, ez sötét emlékeket idéz fel, mi sajnós nagyon is értjük az ilyen célzásokban megbújó antiszemitizmust” – mondta a politikus.

A harmadik menet

1948. október közepén születtem, vagyis idén októberben 69 éves leszek. De leszek-e? Ha minden jól sikerül a háromhetenkénti kemoterápia után, ha az ezt követő sugárterápia akadályait is sikeresen veszem.

24 évvel meg 18 évvel ezelőtt már volt két győztes csatám a rákkal. Reményeim, Istenbe vetett hitem szerint ezt a harcot is megnyerhetem.

***

2017. május 29. Ma is nagyon korán ébredtem. Gyorsan leszedtem a megszárított ruhákat, összeraktam végre egy kórházba menő gyorscsomagot. Esetlegesen persze. A reggeli feladatok elvégzése után ijedten néztem az órára. Zuhany, fésülködés, túlélőszendvics, víz.

Tegnap fémisztító pasztóval kipucoltam az édesanyámtól kapott menórát. Milyen szépek voltak a régi ünnepek. Amikor a pici kelyhekben jelképesen állt a tortagyertya, és mellette egy bádogtányéron égtek a chanukkai gyertyák. Most ismét csillog a gyertyatartó a többi emlék, ereklye között. Decem- berre, az ünnepekre talán, remélhetőleg meggyógyulok?

Gyerekkori élmény: édesanyám összekulcsolt kezét a fejemen nyugtatta, és biztatott: Énekeljük a MÁOZ CURT... Édesapám állva imádkozott és fohász- kodott.

Képzletbeli mezűzést érint a kezem, amint csukom a lakásajtót: Sömá Jiszról, ádajnaj elajhénú, ádajnaj echod.

ISTEN velem van, és én nem félek.

Nem félek, nem félek.

De, nagyon félek.

ONGA ambuláns lap. Onkológiai gondozó. Hát, úgy látszik, hiába mentem 24 év óta minden évben becsületesen, lelkiismeretesen a kontrollvizsgálatokra. Hiába sétáltam el a folyosó végén lévő kemoterápiás szobába, összekulcsolt kézzel, magamban mormolva: én nem, nem, nem fogok itt feküdni a furcsa széken, hogy karomba csorogjon a mérgeinfúzió.

Ismeretlen hatalmak döntöttek felettem? Vagy túlságosan magabiztos voltam? Ki tudja. Ellenőrzöm a táskámat. Olvasószemüveg, víz, túlélőszendvics. Szatyor a kenyérnek, bárcsnek. Milyen jó, hogy ennél a péknél mindig sütnék, s az a kalács az enyém.

A szakrendelés folyosóján gyomron vág a jól ismert szag. Frissen főzött kávé illata keveredik a gyógyszer, az infúzió szagával és az emberi kipárolgással – az izzadsággal. Már nem nézem a széket. Keresem a legkényelmesebbet. Ne süssön a nap, ne legyen huzatban.

Kikészíttem a vizet, a lötyy érkezéséig gyorsan megeszem a szendvicsemet. CD-lejátszó, fülhallgató, mobiltelefon. Hú de kényelmetlen ez a szék. Fáj a csigolyám.

Csorog a piros infúzió. Beszélgetünk, kinek milyen típusú volt a rákja, mikor, hányszor műtöttek. A néni a sarokban segítőkész, túlságosan is. Hozza a karom alá a szívpráncsot, mert ha nincs alátámasztva, akkor zsibbad, fáj. Adja vizes palackomat, mert a műtött jobb kezemmel nem tudok átnyúlni.

Lüktet a fejem, káprázik a szemem. A nővérke nevet: ez még nem „attól” van. Lefolyt egy palack, jön a hányáscsillapító. Utána egy palacknyi fehér színű lötyy.

Gyorsan eltelt a két óra. Barátnőm vár a bejáratnál. Hazamegyünk, lepakolunk, lemosom magamról az onkológia szagát, és jókedvűen, viccelődve el- megyünk ebédelni.

A délután a pihenés és a szombati ötvenéves iskolalátalkozó kiértékelésé- telefonon, interneten, fészbucon.

Fáj a fejem. Ez már az utóhatás, mégis? Mindegy, el kell menni a tornászós lányokhoz, mert leendő kopaszágom itthoni eltüntetéseére hoznak valami régi kendőt, ami nem csúszik. Ha már ott vagyok, csatlakozom a csapathoz. Bírom is, negyven percig.

A paróka a dobozában várja, hogy a fodrász megadja a kezdő lökést. De ez még odébb van. Most a májusi, korai nyarat élvezem.

Rég elfeledett, kissé megfakult, hosszú szárú flokonnadrág, póló és felette egy pamuting az új díszviszelem. A nyakamat, arcomat bekentem 50-es faktorú fényvédővel, és az arcomat még egy csúcssuper reklámkalap is védi.

Két kedves asszony jön, kérdik: tán balatonos a divat, onnan jöttetek?

Nem – mondom –, most nem...

A másik nyávogós hangon szól közbe: Nahát, ha így bőltöznék, meg is hal- nek.

Itt elszakad a cernám: De ha muszáj lenne, akkor megtennéd!

Nem várom meg a választ, továbbmegyek.

Tehát mostantól hat kemó, háromhetente, közben vérképellenőrzés.

Balatonberényi faházikónk, hiába vársz. Nem nekem bólogat a méltóságos szivarfa, hiába vár a sok toboz, amit reggeli torna helyett szedeztettem, idén nem hallgatok a szomszéd srácok vidám tábornízes estéit sem...

Most „sejtfrissítés” lesz, vödör, lavór, citromos víz, zöltségek. Harc.

És a végeredmény? Majd kiderül. Lehet csatavesztés, mert nem úgy fogad- ja a kezelést a szervezetem, ahogy a tudós doktorok elképzelték. De lehetek győztes is, mert az erő bennem van. S miért is ne lennék, miért ne lehetnék győztes ismét, ha egyszer már sikerült?

A legnagyobb mélységből a legszebb felállni.

Székelyné Fehér Éva
Kaposvár

Múlt, jelen, jövő

Sokszor eltűnődünk azon, hogy a tár- sadalom miként dolgozza fel vagy sepi szőnyeg alá a 73 évvel ezelőtti törté- neteket. Különösen a holokauszt- gyűlöletmegemlékezések idején keressük a választ erre a kérdésre.

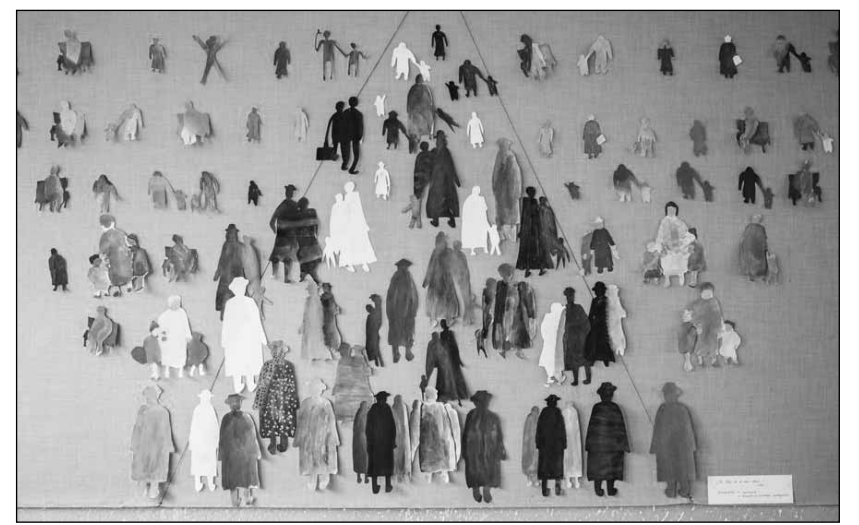
Nagyon sok olyan település van az országban, ahol már csak a temető – elhanyagolt vagy szépen gondozott – jelzi, hogy ott valamikor zsidók éltek. Feledés homályába vesztett az életük.

Elgondolkodtunk a hitközségben mi is, hogy milyen lesz a jövő, ha elfogy az a néhány ember, aki még megpróbál nyomot hagyni a város életében. Emlékeznek majd ránk? Fe- jet hajtanak helyettünk is a meggyil- koltak előtt az évfordulók fájdalmas időszakában? Nehéz kérdés ez, és a válasz még nehezebb.

Amikor beérkezem a város köz- pontjába, és a Megyei Rendőr- főkapitányság előtt a szélben boldo- gan lengedező piros-fehér csíkos zászlót látom, összeszorul a szívem. Ha a várost elhagyom egy másik irányban, és néhány kilométert autó- zom, virágba borul a lelkem. Nincs minden elveszve. Van egy település, ahol a diákok a lakossággal karöltve elhatározták, hogy megőrzik az elhur- colt zsidó családok emlékét.

Bak az a község, ahol a régi iskola falára emléktáblát helyeztek: „A Ba- kon élt zsidó családok emlékére, akik hozzájárultak községünk gyarapodá- sához”. Bak az a helység, ahol az álta- lános iskola diákjai tehetséggondozó szakkör keretében kutatásokat végez- tek. A levéltári források, a helybeliek gyermekkori visszaemlékezései és a holokauszt témájával foglalkozó fil- mek mind-mind segítettek a fiatalo- kat. A 7. és 8. osztályos tanulók a törté- nelemtanár támogatásával „A zsidó emlékezet gyermekszemmel” címmel csodálatos és megható kamarakiál- lítást rendeztek. A képeket, az alkotá- sokat figyelve, beeláthatunk kicsit a lelkükbe, hogy miként is hatott rájuk a múlt iránt való megismerése.

Úgy gondolom, nincs minden el- veszve. Ezek a gyerekek már másként látják a múltat. Köszönhetően a pol- gármesternek, a község lakóinak, a ta- nároknak és az iskola igazgatójának, aki az elmúlt évben az intézmény ne- vében átvehette a Zalaegerszegi Zsidó Hitközség és a Remény Támogatási Közalapítvány „Másokért” emlékpla- kettjét.

A rajztanár segítségével készült kompozíció a halálba menők tragédiáját és az élni akarást jeleníti meg

Ez a nap fontos volt a pedagógusok számára is. Konferencia kezdődött a zsidóság története és a holokauszt is- kolai tanításának módszertanáról. Ar- vai Noémi múzeumpedagógus nem- csak komoly információkat adott át, hanem abban is segítséget nyújtott, miként lehet játékos módszerrel oktat- ni a gyerekeket. Az iskola tanárai is értékes ismereteket és tapasztalatokat osztottak meg egymás közt.

Ha a pedagógusok nyitottak és érdeklődőek, ha a tapasztalatokat lesz lehetőségük átültetni a gyakorlatba, ak- kor a jövő egy kicsit reménykeltőbb.

A délután folyamán könyvbemuta- tón vettünk részt a Deák Ferenc Me- gyei és Városi Könyvtárban, ahol az igazgató, Kis Gábor köszöntötte a jelenlévőket.

„Gyógyíthatatlan sebek – Magya- rok az auschwitz-birkenai lágérbiro- dalomban” nagyon komoly témát fe- szegett.

Szita Szabolcs, a Páva utcai Holo- kauszt Emlékközpont vezetője maga ismertette kötetét, mely 2016-ban lá- tott napvilágot. Túlélő családtagjaink elbeszéléseiből sok mindent megtud- tunk már a borzalmakról, de így szembesülni a tényekkel, az adatok- kal, a képekkel, sokkal megrázóbb. A szerző bevezetőben írt szavainál job- ban nem lehet megfogalmazni, miért is készült ez a nagy és embert próbáló kutatásunka.

„A meggyötört, milliónyi áldozatát gyászoló zsidóság könyvek, emlék- művek nélkül sem felejt. A történetek

feldolgozására és felmutatására első- sorban a magyarságnak van nagyobb szüksége, hogy ezek a szörnyűségek többé ne történhessenek meg a törté- nelemben – se velünk, se másokkal. (...) Magyarországon az emlékezés, a kegyeletlen alapuló tiszteletadás kultú- ráját ápolni, fejleszteni kell. Másképp a társadalom képtelen lesz megismer- ni, felfogni, helyén kezelni nemzeti veszteségünk irtózatosságnagyságát, nem múltó fájdalmát.”

A kutatásnak soha nincs vége. Na- gyon sok feltáratlan dokumentum fe- kszik elrejtve. Ezek feldolgozása még várat magára.

A könyvbemutató dedikálással és beszélgetéssel zárult.

Hosszú és mégis rövid volt az idő. Sokféle hatás ért bennünket. Egy biz- tos, fontos és eredményes napot zár- tunk. Ha Bak községre gondolok, látom, hogy a múltat megbecsülük. Ha a pedagógusokat figyelembe, akkor azt ta- pasztalom, hogy a jelen diákjai jó ke- zekben vannak. Ha az ott tanuló gye- rekeket nézem, úgy gondolom, a jövő nem kilátástalan. Ha mindemellé oda- teszem a professzor úr könyvét, akkor lesz teljes az egész.

Ezután elfordítom a fejem, ami- kor a városba bevezető úton a boldo- gan lobogó piros-fehér csíkos zászlót meglátom, nem akarom, hogy össze- szoruljon a szívem. Másik irányba te- kintek, a település felé, ahol az embe- rek nem azt keresik, ami elválaszt, ha- nem azt, ami összeköt.

Virágh Judit

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.dr.viragdentat.hu és www.mini-implantatum.hu

Tóthné Hívös Katalin fogtechnikusk mest. Fogorvos, hidak készítése, javítása soron kívül. Fogszabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz hához megyünk. Hétfői ügyelet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomatás, könnyvnyomatás, névjegykészítés a Mammot I.-ben (III. em. 312-es üzemlet), a II., és a VI. kerületben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Eladó és kiadó ingatlanokat keresünk! Budapesti Ingatlanközvetítő Kft. 06-1-200-4972.

180/85/66 férfi megismerkedne társ keresés céljából csinos hölgygel. 06-20-213-3164.

Hírek, események röviden

– Szeretettel várunk minden érdeklődőt a siófoki imaházba szombatfogadó istentiszteletre és azt követő kidusra július 14. és augusztus 19. között, péntek este 19 órától. Cím: Siófok, Széchenyi u. 4.

– A dél-pesti körzet zsinagógája megalakulásának 15. évfordulóját ünnepelte. Beszédet mondott mindhárom kerület alpolgármestere, ott volt Ács Tamás, a BZSH elnöke, a társaságok képviselői, valamint sokan mások. A kántori teendőket Mátyás Szabó Ferenc látta el.

A Dunába lőtt áldozatokra emlékeztek Komáromban

Az 1944-45-ben a Dunába lőtt zsidók emlékművét avatták fel a komáromi és környékbeli zsidóság deportálásának 73. évfordulóján rendezett megemlékezés részeként. A folyó túlsó oldalán az 1944-ben internálótáborként szolgáló Monostori erőd áll, amelynek falai szintén sokat tudnának mesélni a zsidók és nem zsidók szenvedéseiről.

A Duna-parton elhelyezett emlékműnél Vági Zoltán történész elevenítette fel a tragikus eseményeket, emlékeztetve arra, hogy 1944-45 fordulóján a nyilasok Komárom környékén több helyen hajtottak zsidókat a jeges Dunába. Számukról a mai napig nincsenek pontos adatok. 1944 végére a komáromi zsidók nagy részét már elhurcolták, 1942-től a férfiakat munkaszolgálatra vitték, 1944. június 13-14-én pedig csaknem 2500 zsidót vagy annak minősített polgárt deportáltak a haláltáborokba; közel kétezren soha nem tértek vissza.

Vági Zoltán szerint a Duna-parti emlékmű valamennyi komáromi holokausztáldozat emlékműve egyben, és mindazok jelképes temetkezési helye is, akiknek még annyira sem adatott meg, hogy tisztességesen eltemessék őket.

Az avatás megható, szívhez szóló momentumra volt Szalai Vilma felszólalása. Édesanyjára és 12 sorstársára emlékezett, akiket 1944. december 24-én, szenteste gyűjtöttek össze Komáromban a suhancok nyilasok, majd az Apálishoz (mai Holt-Vág) hajtották őket. Voltak köztük zsidók és keresztények is. „Sokáig azt sem tudtuk, mi történt, csak a nyilasok tárgyalásán derült fény a kegyetlen cselekedetre. A tárgyaláson ugyanis jelen volt a komáromi Földes ügyvéd is, ő számolt be később a történetről a nyilasok vallomása alapján. Azt mondta, semmi megbánást nem látott rajtuk, szinte mosolyogva idézték fel a történeteket az alig 17-18 éves suhancok – mondta Szalai Vilma, aki mindössze 4 éves volt, amikor elvesztette édesanyját. – Az egyik magyar katonának nem tetszett a dolog, és odavetette a nyilasoknak: menjek a frontra, ott legyenek legények – erre agyonlőtték. Ő lett a 14. áldozat.”

A szerencsétlen emberekkel akkora léket vágattak a vastag jégbe, amelybe épp beleférték, meztelenre vetköztették és a vízbe lökdözték őket. Állítólag azért nem lőtték le őket, mert szenteste nem ildomos lövöldözni. 1944-45 kemény télén előfordult olyan eset is, hogy a vastag jégbe nem lehetett léket vágni, ennek köszönhetően kerültek el néhányan, hogy a Dunába öljék őket.

Az emlékműállítás igénye már régebben megfogalmazódott a közösség tagjaiban, de csak most tudták hozzá előteremteni az anyagiakat. Paszternák Antal, a helyi hitközség elnöke elmondta, a Közép-Európai Alapítvány Duna Alapjánál és a városnál pályáztak. Az emlékművet Stubendek László, Komárom polgármestere, Juraj Corba, a Duna Alapítvány igazgatója és Paszternák Antal leplezte le. Ezt követően a résztvevők a zsidó hagyományoknak megfelelően köveket helyeztek el rajta.

Szöveg és fotó: V. Krasznica Melitta / ujszo.com

Község zsidók nélkül

Erdőbénye a Zempléni-hegység déli részén, festői környezetben elhelyezkedő, csendes, pihenésre kiválóan alkalmas község. Hét kilométerre van a vasúti közlekedéstől. Horváth Kálmán volt erdőbényei lakos 2001-es kézirata szerint 1940-ben Erdőbényén 3163-an éltek, köztük 153 zsidó család.

A zsidó családok közül legtöbbször szatóc-kiskereskedők voltak, boltjaikban a gyufától a petróleumig mindent lehetett kapni. A híresebb lakók közül Teller Mór két lánya varró volt. De volt magántanár, rőfös, vakkerkedő, hentes-mészáros, malomtulajdonos, szikvízgyáros, vendéglős, pék, kisbancatulajdonos, szőlőbirtokos, faterkedő, kőbánya-tulajdonos, kőfaragó, hírlapárús, bőrkereskedő, könyvelő, cipész, trafikos, személyfuvaros. Volt azonban kevésbé tehető család is, tagjai napszámba is eljártak.

A híres erdőbényeiek között találjuk Bech Sámuel kőbánya-tulajdonost, akinek a sírja valószínűleg a helyi zsidó temetőben van. Ő alkalmazta Kőgel Márkus Ábrahám betűíró mestert is, akinek emléket a temetőben található síremlékeken lévő feliratok őrzik. 1944-ben őt is deportálták, azonban neve nincs a mártírok között. Ennek valódi oka máig ismeretlen.

Az erdőbényei zsidók ortodoxok voltak. Kis zsinagógájuk és egy rituális fürdőjük volt, valamint egy iskolát is fenntartottak, bár rabbiuk ott csak a vallási ismereteket oktatta. A gyerekek a református iskolába jártak.

Sábbátkor, azaz a szombati ünnepkor a boltok bezártak, azonban az árusítás ekkor is folyt a zsidó családok lakásain keresztül. Mivel pénzt ilyenkor nem érthettek, azt a bolt puldjára kellett letenni. Vallási szokásuk szerint pénteken elkészítették a szombati (sólét, csólent) ebédet, és megfelelő cserépdedényben a pékségben tartották. Tüzet nem gyújtottak, de valamennyi családnak volt jó keresztény szomszédja, ismerőse, aki ezt a munkát szívesen elvégezte. Ez is mutatja, hogy Erdőbénye többi lakosa békésen élt együtt a zsidókkal.

Mivel borvidéken, Hegyalján éltek, sok zsidó szőlőbirtokos kihasználta a terület adottságait, és kóser bort készítettek. Mint mindennek, ennek is megvolt a maga ritusa. Abban az időben ritka volt a szőlődaráló, így szüretkor zsidó csapatok is felkeresték a gazdákat, akiknek segítettek szőlőt taposni.

A bényei zsidó férfiak részt vettek az első világháborúban, többen kitüntetéssel is kaptak. A két világháború között katonai szolgálatot teljesítettek. Az első, 1938-as zsidótörvény megjelenéséig aktívan részt vettek a helyi közéletben, tagok voltak a község képviselő-testületében.

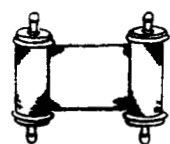
Sorsukat a hitleri népiratás pecsételte meg. 1944 telén parancs szerint a zsinagóga udvarán kellett gyülekezniük irataikkal, hogy Sátoraljúj helyen ellenőrizzék azokat.

Wollner József, aki Klein Ignácól bérelte a malmot, lányát, Wollner Annuskát élelemmel és forró itallal küldte a gyülekezési helyre. A kapuban álló örök durván elzavarták, megfenyegettek, hogy őt is az ott várakozó zsidók közé sorolják. Miközben hazafelé tartott, Somogyi nevezetű csendőrpelánsokkal találkozott. Segítségével visszament, és átadta az élelmet. Kleinék megköszönték a gondoskodást, és bizakodva mondták, legyenek nyugodtak, ők magyar zsidók, az irataik rendben vannak, hamarosan visszahozatnak. Nem így történt. 107-en soha többé nem térhettek vissza, akik életben maradtak, eladták házaikat és elköltöztek.

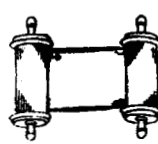
A zsidók elvesztésével a falu sokszínűségéből is igen sokat vesztett.

A 2017-es adatok alapján 1078-an élnek a településen, zsidó család azonban nincs köztük.

A község 2010 májusában pályázatot nyújtott be a zsidó emlékművel a település központi részére, ahol a zsidó emlékművet, a köztemetőt és a Dó-

IMAIDÓK

Templomok	Péntek este Júl. 7.	Szombat reggel Júl. 8.	Péntek este Júl. 14.	Szombat reggel Júl. 15.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Hököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfüvös u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	20.35	8.00	20.30	8.00
Alma u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kórház				
(Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	20.35	9.00	20.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		9.30		9.30
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.30		17.30	
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	20.25	8.00	20.25	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	20.25	8.00	20.25	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	18.30	8.30	18.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Bersenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

N A P T Á R

Július 7. péntek	Támuz 13.	Gyertyagyújtás: 8.24
Július 8. szombat	Támuz 14.	Szombat kimenetele: 9.43
Július 11. kedd	Támuz 17.	Böjt
Július 14. péntek	Sziván 20.	Gyertyagyújtás: 8.20
Július 15. szombat	Sziván 21.	Szombat kimenetele: 9.26

Aranydiploma a tüntető rabbinak

Öninterjú

– Rabbí urat látták az ORZSE zsinagógájában Raj Ferenc rabbi aranydiplomájának átadásán.

– Ez könnyen lehet, tudniillik ott voltam.

– Jó. De ki volt még a Rabbistületől?

– Senki.

– És ki volt a világi vezetéssel?

– Senki.

– És ön?

– Én nagyjából évfolyamtársam voltam Ferinek, testvérével baráti viszonyt ápoltam.

– És a többiek?

– Különböző véleményeket hallottam. Ezek közül számomra a legmeglepőbb az volt, Ferivel ellentétben Schweitzer 1997-ben nem vett át aranydiplomát, bár Feri maga is utalt rá a meghívóban, hogy először van ilyen a Rabbiképző történelmében.

– Ezért nem jöttek el?

– Volt olyan vélemény is, hogy nem a jelenlegi működésére (reform) kapta a diplomáját.

– Mi maradt meg rabbi úr emlékeztében erről a délelőről?

– Feri amerikai stílusú viselkedése, beszédében pedig egy parafrázeált bibliai mondat, amellyel a nők szerepét akarta „legitimé” tenni a zsinagógai életben. Má tájváj ajhalecho Jakajv, umiskonajszecho Jiszroél (Mily szépek a te sátraid, Jákob, hajlékold, Izrael) helyett: má tájvúj... Ráchel, ...Lea.

– Min lepődött meg ezenkívül, rabbi úr?

– Az avatáson ortodox meszgiáchnó volt a kitüntetett tüntető rabbi fogadásán.

– Tüntető???

– Igen. A Szabadság téri templomnál Horthy szobrának avatásakor nagy tüntetés volt néhány éve. Raj Ferenc hangos „pábeszédet” folytatott a horthysták kemény magjával, be-beszólt nekik, nem éppen papos stílusban.

Kardos Péter

za György út 224. alatti, Mazsihisztulajdonú izraelita temetőt, majd kerítéssel vették körül.

Manapság óvoda és általános iskola működik Erdőbényén, a felső tagozat Bodrogeresztúron található, ahová kisbusszal szállítják a diákokat.

A megfoglyatkozott helység 2013-ban a legszebb magyar település címet nyerte el. Jellemzésében azt írták róla, hogy egy piciny falucska, háborítatlan természettel, barátságos emberekkel és sok érdekes látványával.

Sokszínűségét is igyekszik fenntartani, aszfesztiállal, fotókiállításal, rajzpályázattal a szüret jegyében, van Szent Orbán-zarándoklat és kádárnap. A községben működik polgárőrség, valamint az Együtt Egységért nevezett nyugdíjasklub is.

Itt található az Erdőbénye Kastély Szálló is, ahol gyógykúrák, bortúrák

várják a vendégeket. Az idelátogatók meglephetik még a Tájházat, a Kovácsműhely Múzeumot, valamint a Szepsi Laczkó Máté Emlékházat (ő volt az aszúbor feltalálója).

2016 augusztusában „Bor, Mámor, Bénye” névvel fesztivált rendeztek neves zenekarok, híres éttermek közreműködésével a bényei kertekben.

A község a 21. században is sokszínű akar maradni, és fejlődni próbál, de sajnos már zsidók nélkül. A miskolci zsidó temetőben márványtábla őrzni a kegyetlen terror 107 erdőbényei áldozatának nevét. Nekik nem adatott meg, hogy a csendes bényei sírkertben nyugodhassanak. Azonban a község még élő idős tagjai őrzik régi szép emlékeiket.

Bíró S. Hortobágyi Anna
ny. gimnáziumi igazgató

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzhsh.t-online.hu
Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószervező:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSN 0133-1353

Antiszemitizmus balról

Joachim Schröder és Sophie Hafner filmtervét kooperációban fogadta el a német közszolgálati WDR és az Arte, a német-francia kulturális televízió. Az újabban növekedésnek indult antiszemitizmusról készített dokumentumfilm a két újságíró. Másfél éven keresztül forgattak Németországban, Franciaországban, Izraelben és a palesztinok között, főleg a Gázai övezetben. A 90 perces film nemrég elkészült, munkacíme: Kiválasztva és kirekesztve – a zsidógyűlölet Európában. Az Arte német és francia szerkesztősége külön-külön, majd közösen úgy döntött, hogy a filmet nem mutatják be. Ezt követően a WDR is elállt a sugárzástól. Ennek ellenére, hogy 165 ezer eurót, kb. 40 millió forintot fordítottak a megvalósítására, inkább veszni hagyják a pénzüket. A szerkesztőségek vezetői nem vitatták, hogy a film alapos munka és sok kérdésre kitér, de azt hangoztatták, hogy a szemlélete „túlsgóosan egyoldalú”. A német sajtóban vita bontakozott ki, a dokumentumfilm sugárzásának megtiltását egyre többen hatalmi beavatkozásnak, cenzúrának ítélték meg, márpedig a cenzúra egy demokratikus ország szabad sajtójában méltatlan eljárás. Szinte hihetetlen, hogy az Arte minden skrupulus nélkül cenzúrázza – írta az egyik lap. A Bild című újság a filmet feltette az online kiadására, és a YouTube-on is megjelent. 24 óra múlva mindkét helyről eltávolították, de addigra már sokan látták. A szellem kiszabadult a palackból.

Világossá vált, hogy mi a valódi probléma. A film más dokumentál, mint ami eddig szokásban volt. Az antiszemitizmus jobboldali jelenség, ottani berkekből származik, a baloldalnak ehhez semmi köze – eddig ezt

sugallták. Schröderék viszont a baloldalt sem hagyták ki, és ettől a kép nagyt változott. A filmből egyre inkább az bontakozik ki, hogy az antiszemitizmus az Izrael-ellenesség képet öltötte magára mai formájában. Anette Groth, aki a baloldali Linke párt képviselője a Bundestagban és pártjának emberjogi szakértője, azt állította a riporterek, hogy Izrael tönkretette a Gázai övezet vízellátását és mérgező kémiai anyagok tonnáinak ezreivel mérgezi a Földközi-tenger vizét. Szavai kísértetiesen emlékeztetnek arra a középkori vádra, mely szerint a zsidók megmérgezik a kutakat. Mahmúd Abbász 2016 nyarán az Európai Parlament vendégként hasonló hangot ütött meg, zsidóellenes híurokat pengető beszédében azt is állította, hogy bizonyos rabbi Izraelben követelik a kormánytól, hogy mérgezzék meg az izraeli arabok ivóvizét. A kútmérgezés modernizált meséje nyitott fülekre talált a baloldalon.

Egy baloldali tüntetés résztvevője szerint minden, ami a Cion bölcseinek jegyzőkönyvében áll, bebizonyosodott. Ha valóban hamisítvány lenne, akkor a szerzője előre látta jövőt – állította a tüntető.

Az Izrael-ellenesség több okból is jól működik a baloldalon. Egyik tézisük, hogy a világot vezető országok imperialista hatalmak, amelyek kizsákmányolják a harmadik világ szegény népeit. Mária pedig a baloldalon kutyakötelessége, hogy szolidaritást vállaljon a harmadik világgal. Ebbe a tézisbe remekül beleilleszthető, hogy Izrael imperialista kizsákmányoló, amely elnyomja a palesztin népet és apartheid államot valósított meg. 2005-ben a palesztinok kezdeményezésére Nyugat-Európában megindult a BDS-mozgalom. A

betűszó jelentése: bojkott, megfosztás, szankciók. Az angol szavak kezdőbetűiből alakították ki a mozgalom nevét. Bojkottáld az izraeli árukat, foszd meg Izraelt amitől csak lehet, például a nemzetközi együttműködésekben való részvételtől és a tőkebefektetésektől, kezdeményezz és vegyél részt Izrael elleni szankciókban. A BDS működik, különösen kulturális és tudományos területeken. A közelmúltban az izraeli Kneszet törvényt fogadott el (kis többséggel) arról, hogy a BDS-mozgalom résztvevőit kitiltják Izraelből. Aki gyűlöli minket, azt mi sem szeretjük, ez a törvény lényege.

Igencsak otthonos régóta a baloldalon az Amerika-ellenesség is. Különböző összeesküvés-elméletek terjedtek el, miszerint az Egyesült Államok mögött egy titkos (cionista) pénzhatalom áll, hogy a cionizmus valójában egy nemzetközi pénzmafia, és a háttérben egy zsidó vezetésű pénzuralom irányítja a világot. Ennek vannak látható jelei is, a zsidó milliárdosok, bankemberek és pénzügyi spekulánsok, akik rákényszerítik a világra manipulatív akarataikat, amivel lényegesen befolyásolják az országok politikai folyamatait. Ugyanezt a véleményhalmazt Magyarországon a jobboldal használja, de már ugyanezen az úton indult el a 19. század végén a politikai antiszemitizmus. Kétségtelen, hogy a muszlimok tömeges bevándorlása Európába jócskán megnövelte az Izrael-ellenesség talaját és egyre gyakoribbá tette a civil lakosság elleni terrormentyleteket. De nem mindegy, mit hogyan kommunikál a sajtó. 2017. január 8-án terrortámadás történt Jeruzsálemben. A BBC híradásának címe: Lelőtték a gépkocsivezetőt, miután állítólag gyalogosok közé hajtott

és legalább tizenötöt megsebesített, jelentette az izraeli média. A valóságban 4 halálos áldozata is volt a támadásnak, egy férfi és három nő. Az elkövetőt nem nevezték terroristának, a támadást nem nevezték terrortámadásnak. Az európai sajtó balra húz, még a BBC is, és gyakran használ palesztinbarát, Izrael-ellenes optikát.

Joachim Schröder és Sophie Hafner dokumentumfilmje arra is kitér, hogy mi történik azzal a tömegtelen pénzzel, ami segély címen érkezik Európából a palesztinokhoz. Hogy kikhez kerül az európai adófizetők pénze, és hogy mire fordítják. Igen káros dolgokra kerül fény. Hát persze hogy nem akaródzik bemutatni a dokumentumfilm. A filmből az derül ki, hogy a baloldal döntő része zsigerből Izrael-ellenes, és hogy a legtöbb esetben ezzel állcazza magát a modernizált antiszemitizmus. Megdöbbentő zsidóellenes jelszavakat skandálnak baloldali tüntetéseken, és a sajtó erről mélyen hallgat. Nem készül tárgyilagos dokumentumfilm a Gázai övezet mindennapi életéről, kizárólag a palesztin sérelmek mentén. Nincs ezekről a tényekről való tudásunk. A két német dokumentumfilm ezt a kökemény tabut törte meg. A kialakult sajtópolémiában szokatlan megoldás született. Németország nem akarja vállalni a cenzúra szégyenbélyegét, a másfél óras dokumentumfilmet az ARD közszolgálati televízió műsorra tűzte.

Róza T. Endre

művészettörténész, újságíró

(Megjelent a Nepszava Online Vélemény rovatában 2017. június 21-én.)

...és ideje van a nevetésnek

Egy házaspár 10 üvöltő gyerekkel áll a repülőtéri vámvizsgálat előtt. A vámtiszt megkérdi a családfőt:

– Van önöknél lőfegyver, szűrővágó eszköz vagy kábítószer?

A családfő kicsit idegesen:

– Higgye el, uram, ha lenne, már rég használtam volna.

***

– Tudod, haver, amikor vállalkozó lettem, csak a tudásomra és a józan eszemre támaszkodhattam.

– Nem te vagy az egyetlen, aki nulláról indult...

***

Vettem egy házat az autópálya mellett. Abszolút nem zavaró, ha megszokod, hogy százharminccal kell kiállni a garázsból.

Születésnap köszöntő

Örömmel teszünk eleget a kérésnek, hogy lapunk hasábjain is köszöntsük Böhm Tiborné született Müller Zsuzsannát, aki a napokban töltötte be 90. életét.

Müller Zsuzsannát két nappal a 17. születésnapját követően a családjával együtt deportálták, majd Pécssett tették fel az Auschwitzba induló marhavagonba. A felszabadulást követően visszakertült Magyarországra, és hamarosan férjhez ment. 46 éven keresztül élt boldog házasságban. Egyetlen gyermekük Izraelben él.

A védőkorszak előtti jelentős tolnai zsidó közösség utolsó élő tagja a jeles alkalmat hazlátogató lányával ünnepelte meg szeretetben és jó egészségekben.

Bis 120, Böhm néni!

SPÁNN GÁBOR

A Niszel

Tudom, azok számára, akik még tanultak helyesírás, magyarázatra szorul, hogy tulajdonnév elé zseném címben névelőt tettem. Nem magyarázodom, de mivel ma már a helyesírás sem kötelező tantárgy, így vegyék akár locsogásnak, de elmondom, hogy az én generációm számára ha a tulajdonnév elé névelő került, az azt jelentette, hogy a nevezett többet jelentett önmagánál. Művészetben, tudományban, sportban olyan maradandót alkotott, hogy neve fogalomná lényegült (lásd pl. a Madách Színház több százszor játszott sikerelőadását az egykori felejthetetlen színésznőről, ennek címe A Psota volt).

Az 1950-es, 60-as években a Niszel mint egyetlen elismert kóser vendéglő Budapesten szinte önálló entitásnak számított a vendéglátóipar államosított, uniformizált étlapú dzsungelében. Mindenki tudta, hogy ha a hét minden napján finom macesszombócok húisleves vagy pénteken délben igazi zsidó söletet akar enni, akkor a Révay utcába kell menni a Niszelhez.

Az Új Élet június 15-i számában főszerkesztőm „Emlékfoglalók a Kazinczyról és környékéről” c. sorozatában említett tesz a vendéglőről. Ezzel mintegy megteremkenyített engem is, ami többéves együttműködésünk során már sokadszor fordul elő, mondhatnám úgy is, hogy időnként homlokcsók nélkül ő a Műzám!

Az említett években én már a Tévéhíradónál dolgoztam, és onnan időnként népes társasággal kirohantunk a Niszelhez egy-egy jó ebédre. Bennünket – beleértve engem, az egyetlen zsidót is – kevésbé érdekelt az, hogy kóser, de az ízek annál inkább. Tudtuk, hogy prominens politikusok falkában járnak oda enni (anélkül, hogy ezt reklámoznák...), mégpedig úgy, hogy hatalmas fekete autókat sofőröstül több utcával arrébb állítják le, és mielőtt bemennek, gondosan körülnéznék, nincs-e ott olyan, aki feljelengetheti őket. Maga a vendéglő két házzal volt odébb a néhai Vidámszínpadtól, ebből kifolyólag aki napközben élőben kívánta közelről megnézni a magyar humor moguljait (Kabos László, Kazal László, Horváth Tivadar), annak csak be kellett ugrani ebédre a Niszelhez. Valamelyiket biztos ott találta ingujjban, amint egy liba combjának csontját szopogatja. Emlékeim szerint az akkori vendéglői árakat figyelembe véve, nem volt olcsó mulatság egy ebéd a Niszelnél. De kulináris öröm volt, az biztos, és maga Niszel bácsi, aki mindenkinek bácsi volt, és meg vagyok róla győződve, hogy 60 évesnek született, megadta a módját.

Ő maga egy szép, nagy termetű, szálfageyenes öregember volt, állandóan mamuszi hordott fájós lábán, és

betartva a szigorú Kőjál (az ÁNTSZ leánykori neve) előírását, NDK gyártmányú melegítőnadrágjába elől egy piros-fehér kockás konyharuhát tűzött. Ez egyben feleslegessé tette a kézzel írott és nehezen olvasható étlap böngészését is, mert a konyharuháról le lehetett olvasni, hogy aznap éppen paradicsomos káposzta vagy pirított máj a menü.

Volt nekem a Tévéhíradónál egy nagyon kedves külpolitikus kollégám, a szakmában nagy tekintélyű Ipper azonban Pál. Annak idején alapító főszerkesztőnk még adott arra, hogy megfelelő eseményt megfelelő szaktudású műsorvezető kommentáljon, így a Hegyeshalmon túli világ dolgait minden este más-más külpolitikai újságíró magyarázta néhány perc hosszában. Az idősebbek még emlékeznek rájuk: Fábrián Ferenc, P. Szabó József, Heltai András, Pálffy József stb.

Ipper állandó munkatárs volt, és szájában az elmaradhatatlanul lógó pipával magyarázta esténként az olyan komplikált külpolitikai eseményeket, mint pl.: a Neo-Leo Hakszat egységei elhagyva a Rizesköcsög sivatagot, mintegy 600-an Újpest felé tartanak. Ipper azonban nem csak zseniális újságíró, de nagy gourmet is volt.

Egyszer azzal fordult felém: Tudom, hogy ti néha jártok a Niszelhez, én egyedül ódzkodom bemenni, elvinnék oda valamelyik délben?

Megbeszéljük, és meg is tettük. Ipperről még tudni kell, hogy piknikus alkata ellenére a két lábon járó dandy esete volt a lódenkorszakban is. Minden nap más ruhában, hófehér ingben jelent meg, és adásra mindig inget is cserélt.

A vendéglőben Niszel bácsi nagy tisztelettel köszöntötte a szerkesztő urat, amitől Pali már zavarba jött. Leadtuk a rendelésünket, és próbáltunk észrevétlenek maradni, kartávolságnyra ülve a másik asztaltól. Ipper meglátta, hogy oda éppen tálnak, és az egyik mélytányér szélén hatalmas paradicsomfolt éktelenkedik, miközben tartalma az obligát húisleves. Felém fordult, és azt mondta: Gábor! Én meghalok, ha nekünk is foltos tányérban hozzák a macesszelevest.

Én félrehívtam Niszel bácsit, és régi ismeretségünkre való tekintettel kicsit köntörfalaztam: Niszel bácsi! Nagyon kérem, vigyázzon rá, hogy az Ipper szerkesztő úr ételét kifogástalan tányérban hozzák ki, mert tudja, retentő kényes ember.

Ő nem sértődött meg, csak odament a rongyfüggönyre elzárta tálaóablakhoz, és kibabált olyan hangosan, hogy mind a hét asztalnál hallhatták: Lányok! Négy macesszombóclevest rendel, egyet tiszta tányérban!

MAGÁNNYOMOZÁS FELSŐFOKON!

***

KOBA DETEKTÍVRODA:

06-70-647-7766, www.kobadetektiv.hu

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk...

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,

a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan

E-mail: legacy@kh-ua.org.il

Telefax: +972-4-6263636

Mobil: +36-30-7154136

